

178. Torstaina 12 päivänä joulukuuta 1996

kello 12.50

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely

1) Hallituksen esitys eräistä epätyypillistä työtä koskevista lainmuutoksista 5651

Hallituksen esitys 78/1996 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 18/1996 vp
Lakialoite 46/1995 vp, 37/1996 vp

2) Hallituksen esitys laiksi Ahvenanmaan maakuntaa koskevista poikkeuksista arvonnäkövero- ja valmisteverolainsäädäntöön sekä siihen liittyviksi laeiksi 5671

Hallituksen esitys 184/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 45/1996 vp

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies
Pesälä.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä ed. Partanen.

Täysistunnon kuluessa ilmoittautuvat edustajat Ryhänen, Knaapi, Lehtosaari, Ojala R., Vuorensoja ja Ala-Nissilä.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys eräistä epätyypillistä työtä koskevista lainmuutoksista

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 78/1996 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 18/1996 vp
Lakialoite 46/1995 vp, 37/1996 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 18.

Keskustelu:

Ed. Lindroos: Arvoisa puhemies! Työasiainvaliokunta on käsitellyt hallituksen esitystä n:o 78 epätyypillistä työtä koskevista lainmuutoksista. Samassa yhteydessä on käsitelty kahta kansanedustajan lakialoitetta. Niistä toinen on ed. Kuosmasen lakialoite n:o 37/96. Lakialoitteen ehdotus pelkistetyksi on se, että alle kymmenen palkansaaajan yrityksissä työsuhte voidaan päättää välittömästi ilman mitään laissa erikseen mainittua perustetta.

Toinen lakialoite, joka samassa yhteydessä käsiteltiin, oli ed. Kantalaisen ym. lakialoite n:o 46/1995. Ed. Kantalaisen lakialoitteen keskeinen tavoite, jos uskallan sen näin sanoa, perustuu Suomen Yrittäjäin Keskusliiton tekemän kattavaan kyselyyn. Sen perusteella vain 17 prosenttia yrityksistä on palkannut uutta työvoimaa. Kun kysyttiin, ottaisiko yritys uusia työntekijöitä, jos määräaikaista työsopimuksia voitaisiin tehdä ilman nykyisiä määräaikaaisuutta koskevia rajoituksia, niin 58 prosenttia vastanneista yrityksistä ilmoitti voivansa palkata uusia työntekijöitä. Ed.

Kantalaisen lakialoite lähti siitä, että toistuvia määräaikaisia, lyhytkestoisia työsuhteita voitaisiin solmia ilman perusteluja.

Hallituksen esitykseen sisältyy työsopimuslain 2 §:n 2 momentin muutos, joka ehdotetaan saatettavaksi voimaan määräajaksi, joka päättyy vuoden 1999 lopussa.

Kun asioita käsiteltiin, niin aika pitkälle oltiin ongelmista samaa mieltä. Ensimmäisen käsitteilyn yhteydessä kuitenkin näkemykset hallituspuolueitten kansanedustajien kesken hajosivat niin, että enemmistö teki äänestyspäätöksen muuttaa hallituksen esitystä, jolloin talon tapoihin kuuluu, että asia siirtyi yhtenä kahdesta asiasta työasiainvaliokunnasta ryhmänjohtajien ratkaistavaksi.

Lain 2 §:ssä kerrotaan, kuinka pitää menetellä, kun tehdään määräaikaisia työsopimuksia joko lyhyemmän ajan kuluessa taikka toistuvasti. Ryhmänjohtajien neuvottelun jälkeen valiokunta on ollut valmis lisäämään 2 §:ään lauseen, että määräaikainen työsopimus voidaan perustaa palvelujen kysynnän vakiintumattomuuteenkin. Tämä tarkoittaa sitä, jos käytän esimerkkinä kampaajaa, että jos kampaaja kuvittelee, että ensi kuussa on 30 asiakasta enemmän kuin tässä kuussa, niin tilanne ei ole vakiintunut, jolloin sillä perusteella voi työnantaja palkata työntekijän määräajaksi. Kuitenkin tässä on sellainen rajoitus, että jos tehdään useita tällaisia määräaikaisia työsopimuksia peräkkäin, niin vakiintumattomuutta ei voida enää käyttää perusteena. Jos sitä käytetään, niin lakia on silloin väärin tulkittu.

Hallituksen esitykseen sisältyy myös toinen työsopimuslain pykälä, 28 §. Ehdotus tarkoitti sitä, että lyhyissä alle kuukauden mittaisissakin työsuhteissa karttuu sairajan palkkausta. Määrätyllä tekniikalla lasketaan saatu palkka ja kun se jaetaan luvulla 25, saadaan keskimääräinen sairajan päiväpalkka.

Tätä sairajan päiväpalkkaa muun muassa toisen lakialoitteen tekijä vastusti sillä perusteella, että se lisää byrokratiaa ja on vaikeaselkoinen. Valiokunta oli sen vaikeaselkoisuudesta hyvin pitkälle samaa mieltä. Lähes kaikessa muussa lainsäädännössä, jossa jaetaan kuukauden ansioita taikka etuja, käytetään lukua 21,5. Tässä laissa hallitus esitti poikkeuksellisesti jakajaksi 25:tä.

Nämä asiat, kun niistä tuli valiokunnassa erimielisyyttä, menivät todella ryhmäpuheenjohtajien neuvotteluihin. Sitten aika pitkälle otan henkilökohtaista vastuuta siitä, että jos eivät asiat

etene puhumalla ja kun lyödä ei saa, niin pitää keksiä joku kolmas tie. Tässä se kolmas tie oli ryhmänjohtajien neuvotteluyhteys, ja sen neuvottelun aikana piti asiaan löytää kompromissiratkaisuja. Erään toisen asian tultua ratkaistuksi muun muassa minä ja valiokunnasta myös aika suuri osa joutui taipumaan sellaiseen kompromissimalliin, jossa laista poistetaan 28 § Sairausajan palkanmaksu.

Kun nyt yritän päästä valiokunnan puheenjohtajana loppuun tässä puheenvuorossani, niin lopuksi saatan sanoa tästä asiasta myös yksittäisenä kansanedustajana. Näin kuitenkin kävi ja tämän perusteella valiokunta käsittelee asian eilen, muutti pykälät yksimielisesti ja teki hyvin yksituumaisesti mietinnön. Mietinnön yksityiskohtaisessa käsittelyssä kahden sanan takia näkemykset erosivat, suoritettiin äänestys, lopputulos oli 7—7, ja arpa ratkaisi valiokunnan mietintöluonnoksen valiokunnan päätökseksi.

On pari asiaa, josta mietinnöstä haluan tältä paikalta sanoa. Mietintö on teidän edessänne. En ala sitä yksityiskohtaisesti selvittää, kiinnostus on aika vähäistä, jos ette ole sitä lukeneet taikka lukemassa. Kuitenkin tässä mietinnössä on sellainen kappale, joka alkaa niin, että ”Pääministeri Lipposen hallituksen ohjelman mukaan” jne. Siellä on lopussa minun mielestäni aika merkittävä kannanotto, jossa sanotaan muun muassa näin: ”Valiokunta katsoo, että uusi ehdotus sairausajan palkkaa koskevaksi säännökseksi on annettava yhdessä muiden epätyypillisten työsuhteitten turvaa parantavien uudistusten kanssa. Epätyypillisiä työsuhteita koskevan lainsäädännön on muodostettava työntekijöiden asemaa parantava kokonaisuus - - .” Me olimme tästä hyvin pitkälle samaa mieltä, mutta kieltämättä tästä sanamuodosta oli juuri se näkemys, josta äsken kerroin ja josta äänestettiin.

Kuitenkin itse olen valiokunnan puheenjohtajana tähän sanamuotoon sillä lailla nyt kohtuudella tyytyväinen, että saman sanamuodon ovat myöskin hyväksyneet kaksi tähän asiaan mahdollisesti vaikuttavaa valtioneuvoston jäsentä. Silloin se merkitsee sitä, että hallituksen ohjelman pitääkin toteutua niin, että sosiaaliturvassa lyhytkestoisien työsuhteiden turva pyritään nopeasti saamaan sille tasolle, mihinkä on saatu vakinaisten työsuhteitten sosiaaliturva.

Edelleen valiokunnan mietinnöstä enää vain yksi kohta. Valiokunnan mietinnössä on kappale, joka alkaa: ”Valiokunta katsoo, että vuokratyövoiman välitykseen ja käyttöön liittyvät sellaisia epäkohtia, jotka loukkaavat työntekijöiden

oikeuksia ja vääristävät kilpailua." Kappale päättyy ponteen, jossa sanotaan, että tästä syystä valiokunta edellyttää, että "vuokratyövoiman välitykseen ja käyttöön liittyvät epäkohdat puretaan". Minun mielestäni se on myöskin kysymys, joka on hyvin suuresti kiinnostanut työasiainvaliokunnan jäseniä, ja minä uskon sen myöskin kiinnostavan kansanedustajia, koska tiedetään, että erityisesti vuokratyövoiman käyttö on lisääntynyt. Ne osa-alueet, joissa vuokratyövoimaa on käytetty, tulevat lisääntymään. Entistä suurempia ongelmia tulee olemaan, koska työelämää pirstotetaan pienemmiksi ja pienemmiksi kohteiksi, ja tällaisen epätyypillisen työvoiman käyttö lisääntyy.

Arvoisa puhemies! Haluan kuitenkin myöskin kansanedustajana todeta sen, että olen itse ollut mukana kuultavana ja esittämässä myöskin omat mielipiteeni ryhmänjohtajien neuvotteluissa. Minä hyvin ymmärrän sen, että isot, vaikeat kysymykset pitää joskus myöskin koplata, mutta yhteensovittamisen pitäisi lähteä siitä, että koplattavat asiat ovat suunnilleen samankokoisia. Jos en väärin muista, niin ed. Lahtela täällä erään toisen asian yhteydessä esitti tukkilaisromantiikkaan viittaavan vertauksen, että puomin lenkkiä ei kannata tehdä kahteen tukkiin, joista toisen läpimitta latvasta on 10 senttiä ja toisen 60 senttiä. Se pari ei sovi yhteen. Minä olen tässä kuvakielellä itse vähän huono, mutta olen ihan samaa mieltä, että tällainen yhteismitallisuus pitäisi ottaa asioissa huomioon silloin, jos niistä keskustellaan, sovitaan taikka ne toteutetaan mahdollisimman yhtäaikaaisesti. Intohimot ovat käyneet näissä asioissa vähän kuumina, eikä syyttä. Se hinta, mikä neuvotteluissa saavutettiin, oli tuskastuttava. Sen takia halusin valiokunnan kannanoton tästä jatkosta kertoa ääneen tavallaan ainakin lohduttaakseni vähän itseäni, että aina on vaikeita paikkoja mennä yli, mutta jos löytyy halua käyttää pitkospuuta, niin sekin saattaa onnistua.

Ed. Huotari: Arvoisa herra puhemies! Olen sitä mieltä, että työttömän ihmisen kannalta on parempi, että hän voi päästä edes lyhytaikaiseen työsuhteeseen. Se on parempi kuin ei mitään työsuhdetta. Nyt uusista työsuhteista epätyypillisiä työsuhteita on noin 40 prosenttia, luin tällaisen jutun jostakin lehdestä. Tämä määrä tuntuu nousevan koko ajan, ns. vakituista työsuhdetta ei ole enää olemassakaan nimenomaan uusissa työsuhteissa. Meidän pitäisi laisäädännössämme kyetä ottamaan huomioon

nämä työelämän ja toimintaympäristön muutokset.

Mitä tämä epätyypillisuus on? Se sisältää hyvin monenlaisia erilaisia työsuhteita, mutta hyvin tyypillistä sille on määräaikaaisuus tai osaaikaaisuus, mutta voi olla myös niin, että esimerkiksi kaupan myyjä voi olla työssä yhdestätoista yhteen päivällä, sitten menee välillä kotiin ja sitten tulee illalla uudestaan kuudesta kahdeksaan työhön. Tällainen epätyypillinen työelämä vaatii myös yhteiskunnalta aika paljon joustavuutta. Se tarkoittaa sitä, että esimerkiksi lapsille pitää olla päivähoitopaikkoja silloin, kun vanhempi on töissä. Työntekijän kannalta tällainen epätyypillinen työsuhte tai jos niitä on useita peräkkäin, aiheuttaa epävarmuutta tulevaisuudesta. Oman elämän suunnittelu on vaikeaa, ei uskalla tehdä omia henkilökohtaisia investointeja. Osittain työntekijän kannalta on ongelmallista sosiaaliturvan puute. Esimerkiksi eläke ei kerry kaikista työsuhteista, tai jos henkilö sairastuu, sekin on ongelmallista ainakin vielä seuraavat kymmenen kuukautta.

Pahinta on kuitenkin se epävarmuus, mikä työssä ollessa ihmisillä on. Sain nimenomaan naisvaltaisilta aloilta aika monta puhelua, joissa sanottiin, että alkää hyväksyä sitä, että määräaikaaisia työsuhteita voisi jatkaa aina vain uudestaan ja uudestaan. Esimerkit olivat hyvin erityyppisiltä työpaikoilta, mutta yksi esimerkki on työpaikalta, jossa ihmiset eivät uskalla mennä lääkäriin ennen kuin sitten vasta, kun heidän tilanteensa on niin paha, että se aiheuttaa pitkän sairausloman. Pelätään sitä, että kun seuraavan kerran työpaikka on katkolla, niin jos henkilö on käynyt useita kertoja lääkärissä, on epävarmaa, uskaltaako työnantaja palkata tätä henkilöä uudelleen, jos sattuisi, että hän sairastuisi myös myöhemmin. Sen takia tämä nyt määräaikaaisissa työsuhteissa oleville ihmisille luo epävarmuutta. Tiedän, että nykyistekin lakia on rikottu aika paljon. Nämä ihmiset odottavat, että jos määräaikaisten työsuhteiden niputtaminen tulee lailliseksi, työelämä menee heidän kannaltaan todella vaikeaksi.

Työnantajan kannalta tässä on hyviä ja huonoja puolia. Työnantaja voi turvata ruuhkahuipuihin työntekijöitä ja tilauskannan muutokset ovat helpompia hoitaa määräaikaaisilla työntekijöillä. Mutta työnantajien kannalta tässä on myös ongelmia. Suurin niistä on kilpailun vääristyminen lähinnä niiden työnantajien kannalta, jotka eivät käytä määräaikaaisia työsuhteita, vaan joilla on olemassa nyt jo tällä hetkellä ns.

vakituksessa työsuhteessa olevat työntekijät. Jos kilpaileva yritys käyttää määräaikaista työsuhteita, työntekijät on esimerkiksi hoidettu jonkin vuokrausfirman kautta tai jollakin muulla tavoin niin, että ei tarvitse maksaa eläkemaksuja, ei tarvitse hankittua vuosilomaa antaa, silloin työnantajan kustannukset työntekijästä ovat huomattavasti pienemmät. Monta kertaa saattaa kilpailutilanteessa käydä niin, että se työnantaja, jolla on vakituksessa työsuhteessa olevat työntekijät, ei saakaan tarjouksia tai ei pysty kilpailemaan. Se voi aiheuttaa konkurssin. Tällaista kilpailun vääristymää emme tietenkään voi hyväksyä, että nämä työnantajat joutuisivat huonompaan asemaan. Siksi meidän tavoitteenamme totta kai pitää olla se, että kaikista työsuhteista kertyy sekä eläketurva että vuosiloma- ja myös sairauslomaoikeus. Sitä kautta on mahdollisuus saada nämä kilpailuvääristymät kuriin.

Työvoiman vuokrauksesta kuulumme valio-kunnassa asiantuntijoita. Tämä oli erittäin mielenkiintoinen kuuleminen. Tällä kertaa asiaan ei saatu ratkaisua, mutta ponnien muodossa toivomme, että asialle tehtäisiin jotakin.

Kuulumme myös, että Ruotsissa tämän tyyppinen työvoiman vuokraus on kielletty, mitä Suomessa harjoitetaan. Esimerkiksi hotelli- ja ravintola-alalla ja nyt myös uutena liikealalla on työvoimanvuokrausfirmoja. On huomattu, että ne ovat pääasiassa naisvaltaisilla aloilla. Tuskin miehet edes suostuisivat tämän tyyppiseen toimintaan työntekijöinä.

Asiantuntijakuulemisissa kuulumme, miten paljon tähän sisältyi ongelmia. Esimerkiksi vuokrafirmalla voi olla omistuksessaan useita firmoja tai kiertotietä omistuksessa firmoja, jolloin henkilöllä, vaikka olisi samassa työkohteessa töissä esimerkiksi kolme vuotta, kahden viikon välein työnantaja vaihtuu, vaikka työkohte on koko ajan sama. Voi olla, että kolmeen vuoteen tämä henkilö ei ole saanut päivääkään vuosilomaa, koska työnantajalla aivan oikein ja lainmukaisesti ei ole mitään velvollisuutta sitä järjestää tai sitä antaa. Samoin tällaisessa työsuhteessa ei kerry eläkeoikeus. Tämähän on täysin kohtuuton tilanne.

Mielestäni meidän kaikkien pitäisi olla huolestuneita kotimarkkinoiden elpymisestä ja sitä kautta palvelualojen kilpailukyvyistä mutta voimme tehdä myös sellaisia ratkaisuja, joilla autamme tätä tilannetta. Kysymys on siitä, uskovatko ihmiset tulevaisuuteen, uskaltavatko he tehdä henkilökohtaisia investointeja. Mitä epävarmemmaksi työelämä menee, sitä vähemmän

näitä investointeja uskalletaan tehdä. Siksi meidän on tehtävä lainsäädäntöä, jolla saamme työelämän kustannukset kaikille työnantajille samanlaisiksi, ettei näitä kilpailun vääristymisiä tapahtuisi.

Ed. Lahtela: Arvoisa puhemies! Kysymyksessä on mietintö ja laki epätyypillisistä työsuhteista. Pohjaesityksessä oli joitakin parannuksiakin, mutta mietinnössä niitä on jouduttu eri syistä vetämään taaksekin päin näköjään.

Tilanne on viime vuosina kehittynyt siihen suuntaan, että epätyypilliset työsuhteet ovat yleisiä. Se tarkoittaa sitä, että vanhoja, voimassa oleviakin työsuhteita on muutettu epätyypilliseksi iso määrä. Samoin useimmat uudet työsuhteet, joita solmitaan, ovat epätyypillisiä. Ne ovat pät-kätöitä tai osa-aikatöitä, siihen luokkaan luettavia.

Meidän lainsäädäntömme on silmiltään sen verran harva, että se antaa epätyypillisten työsuhteiden työnantajille sellaisia etuja, jotka kannattaa käyttää hyväksi. Sen sijaan työntekijät, jotka joutuvat epätyypillisissä työsuhteissa olemaan, menettävät erilaisia sosiaalisia etuisuuksia, joita ed. Huotari edellä juuri kuvasi. Onneksi valiokunta on ottanut siihen kantaa lausekkeella, että reikiä pitäisi tukkia jatkossa, ettei näitä säännöksiä kierrettäisi. Toivon mukaan siitä tulee mahdollisimman nopeasti lihaksi muodostunut käytäntö sillä tavalla, että pystytään tukki-maan se mahdollisuus, että keinotekoisesti tehdään pät-kätöitä niissä tapauksissa, joissa periaatteessa kuitenkin on sama työnantaja, ihminen joutuu siirtymään vain paperilla paikasta toiseen, vaikka fyysinen työpaikka jatkuu samassa pisteessä, jossa hän on työskennellyt mahdollisesti koko ajan. Palkanmaksajia vain on samaa päivänä useita, omistaja on sama.

Tämän paketin yhteydessä on tehty koplaus-ta, niin kuin on tehty aikaisemmin jo monissa muissa asioissa, kaupankäyntiä ja koplausta. Tässä on osto- ja myyntiliikkeen makua. Se ei minusta millään tavalla paranna edustajien ja eduskunnan arvovaltaa, mutta antaa omalla tavallaan ulospäin kuvan siitä, mitä täällä tapahtuu. En tiedä, miltä se näyttää ulospäin tavallisen kansalaisen silmissä, koska tiedonvälitys ei tuo kaikkea esille. Voi olla, että lehdissä lukee juttuja, jotka ovat ihan päinvastaisia kuin se, mitä täällä on tapahtunut.

Hallituspuolue kokoomuksen menettelytapoja ihmettelen monissa suhteissa. Tässäkin lakiesityksessä ollut alle kuukauden työsuhteisten sai-

rausajan palkan parannusehdotus, pohjaehdotus, joka tässä oli sisällä, haluttiin eri näköisillä kaupoilla viedä pois, mihin kytkeytyi se ajatus, että työllisyyslain vuosina 1942 ja 1943 syntyneet olisi haluttu kokoomuksen toimesta pudottaa loukkuun. Se on minusta jotenkin aika moraalityöntä lainsäädäntöä, jos tiedetään etukäteen se, että on tulossa huonoja päätöksiä, ja siitä huolimatta ollaan valmiit pudottamaan, jos ei saada jotakin vastakappaletta. Käydään kauppaa sellaisella asialla, joka olisi luonnostaan oikeudenmukaisuuskysymys. Pitäisi jokaisen omaatuntoa kolistaa, jos sitä kenellä on sitten, että tämä korjataan ilman mitään kauppatavaraa. Tässä kauppatavarana nyt meni sitten pätkätöissä olevien alle kuukauden työsuhteiden sairausajan palkan parantaminen.

Lienee siinä samassa kaupassa mennyt myös liikeikapaketinkin, mutta se sattui olemaan sellainen kysymys, että minusta siihen kytkeytyy toisen tyyppisiä arvoja. Se on omantunnon kysymys siinä mielessä, että siinä puututaan työn ja levon vaihteluun ja meillä yhteiskunnassa sattuu olemaan sunnuntaipäivä vielä sen tyyppinen, että se on nimetty allakassakin punaisella, ei minikään aatteen värin vuoksi, vaan koska se on lepopäivä. Siinä mielessä siihen puuttumiseen ei mikään koplaus auta, sellaista säännöstä ei ole keksitty, että omaatuntoa olisi onnistuttu kahlitsemaan. Toivon mukaan siihen ei kukaan pystykään.

Koplaus on tullut tämänkin yhteydessä tullut esille. Sen verran valiokunnassa istuin. Tässä on ilmeisesti myös vanhaa katkeruutta viime kevään asioista, koska kokoomus yritti koplata yhteen metsäkonekuskien työaikalain. Siinäkin on sama kysymys. Siinä yritettiin parantaa työttömyysturvalaissa olevia epäkohtia, jotka olivat jo tiedossa, mutta se koplaus ei onneksi onnistunut, vaan siinä valiokunta ja myöhemmin toiset valiokunnat korjasivat tämän onneksi sillä tavalla, että pahimmat aukot tukittiin työttömyysturvalaista. Sinnehän jäi tietysti vielä monia aukkoja, jotka nyt sitten lankeavat ensi vuoden puolella työttömien vahingoksi, mutta aina näköjään lainsäädännössä käy sillä tavalla, että ei kaikkia reikiä pystytä tukkimaan.

Sellainen mieliala on tullut, kun kokoomus on kok-lyhenteinen, että siitä lyhtenteestä voisi tulla koplauksen ja kaupankäynnin puolue ihan hyvin. Voisi käydä paremmin kuin, onko se nyt kansallinen kokoomus vai mikä tällä hetkellä, mutta koplauksen ja kaupankäynnin puolue. Toivoisin, että tästä lähtien ei tämän tyyppistä

kaupankäyntiä hirveästi harrastettaisi, koska minusta ulospäin näkyvässä työssä, jota me teemme, meidän pitäisi lähteä siitä, että pyrittäisiin pysymään oikeudenmukaisuudessa siten, että ei kytkettäisi eri kokoisia ja eri painoisia asioita, jotka eivät liity millään tavalla toisiinsa, ei kytketä niitä nippuun ja yritetä tehdä toiselta puolen heikennyksiä ja toiselta puolen parannuksia.

Mutta pitää jäädä odottamaan epätyypillisten työsuhteiden osalta, koska hallitusohjelmassahan on mainittu, että näitä tullaan parantamaan. Työmarkkinajärjestöjen neuvotteluissa on sovittu myös kolmikantaisesti, että näitä tullaan parantamaan eli tulee pätkätöissä olevien eläkekysymys ja siihen kytkeytyvät sairausajan palkkakysymys, jota koskeva pykälä nyt on pudotettu pois mietinnöstä ja laista, ja kokonaan pätkätöitä tekevien sosiaaliturvan asema. Se on iso paketti, ja toivoisin, että työministeriö, ja ilmeisesti siinä joutuu olemaan myös sosiaali- ja terveystoiministeriö mukana, tuo nopeasti nämä paketit käsitteilyyn. Toivotaan sitten, että silloin koplaus loppuisi.

Ed. V a n h a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lahtela ja samoin edelliset puheenvuoron käyttäjät ovat pyrkineet selittämään tätä maailmaa siten, että epätyypillisten työsuhteiden suuri määrä kertoo siitä, että niillä lähinnä pyritään kiertämään joidenkin työnteekijöiden sosiaalikustannuksia. Varmasti näin joidenkuiden osalta on, ja siltä osin tässä on ihan terve pyrkimys estää tällaista keinottelua työnteekijöiden sosiaalietuuksilla. Mutta kun tiedetään, että 70 prosenttia kaikista uusista työsuhteista on nyt epätyypillisiä ja kaupan alalla tämä prosenttiluku on noin 75, suurin osa tästä todellisuudesta ei ole suinkaan mitään sosiaalietuuksien kiertämiseen pyrkivää vaan työnantajien ilmeisesti aika tervettä pyrkimystä minimoida sitä riskiä, joka uusiin kustannuksiin sisältyy. Oikeastaan tämän pitäisi olla sekä meille lainsäätäjille että myös työmarkkinajärjestöille vakava viesti siitä, että jotakin on meidän säännöissämme ja järjestelmissämme vikaa, kun tällaiseen joudutaan turvautumaan.

Kun ed. Huotari edellisessä puheenvuorossaan pohdiskeli sitä, miten ihmisten turvallisuuden tunnetta voitaisiin lisätä, jotta he uskaltaisivat suunnitella elämäänsä vähän pitemmällä jännteellä ja sitä kautta saataisiin kysyntä toimimaan, minun arvioni on se, että sillä, että työsuhte on sovittu paperilla pysyväksi, ei 90-luvun laman

jälkeisissä oloissa ole enää mitään painoa. Kukaan ei luota siihen, että työsuhde on pysyvä, vaikka se paperilla olisi näin sanottu, on se sitten maaherran työsuhde tai kaupan apulaisen työsuhde. Se ei ole pysyvä, jos todellisuus kääntää asian sille mallille, että irtisanominen tulee eteen, ja useasti todellisuus riippuu siitä, onko varaa maksaa palkkaa vai ei.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vanhaselle voisi todeta sen verran, että on totta, että eivät kaikki epätyypillisiä työsuhteita tarjoavat työnantajat halua kiertää säännöksiä vaan tietysti on kausiluontoisuutta ja projektikohtaisuutta, mutta kyllä osa heistä kiertää. Se osa on lähinnä tullut ravintola-alalle ja kaupan alalle ja mahdollisesti se on leviämässä myös muille aloille, koska siellä epätyypillisten työsuhteiden päättämisen ja yleensä työsuhteiden päättämisen järjestöjen lyhyiksi ketjuiksi, että kierretään säännökset, on antanut etua. Ne aukot pitää saada tukituksi. En missään tapauksessa väittänytkaan, että ihan kaikki olisivat tällaisia kiertäjiä. Siellä on ihan hyviä työnantajia, jotka tekevät olosuhteiden pakosta näin.

Ed. V o k k o l a i n e n: Arvoisa herra puhemies! Ed. Vanhanen oli minun mielestäni oikeassa siinä miettimisessään, että 70 prosenttia nykyisistä työsuhteista on määräaikaista. Kyllä sen pitäisi olla selvä viesti uusissa työsuhteissa. Elämä kulkee omaa latuaan. Lainsäädäntö ja sopimuspolitiikka näyttävät kulkevan omaa latuaan. Onneksi siellä on jo olemassa esimerkkejä toisenlaisestakin ajattelutavasta.

Mutta silti tulee mieleen, kun on työelämässä tallannut 25 vuotta, onko tämä kehitys tervettä ja oikeata, jos työsuhteet ovat ns. epätyypillisiä. Minkä yrityksen kilpailukyky jatkossa voi perustua tällaisiin työsuhteisiin? Ei minun mielestäni minkään. Kilpailukyky lähtee siitä, että ihmisillä myös yrityksen sisällä pitää olla tietty turva kehittää itseään ja kehittää sitä yritystä, olla osa sitä yritystä. Jos tämän ihmisen omat sosiaaliturva-asiat eivät ole kunnossa, niin miten hän voi sitoutua sen yrityksen kehittämiseen ja sitä kautta kilpailukykyyn turvaamiseen?

Tässä lakiesityksessä minun mielestäni tämä määräaikaisuuden lieventäminen hipoo niitä äärirajoja, joissa voidaan liikkua. Minä yritän sitä perustella lähinnä sillä, että silloin kun tässä talossa sillä asiantuntemuksella, millä täällä lakeja esimerkiksi työelämän osalta laaditaan, tulee mieleen, että se paikka voisi olla toinen, jossa

näitä asioita sovitaan eli se on sopimisen tie työmarkkinajärjestöjen kesken.

Haluan ottaa nyt esimerkiksi Metallin. Tietysti se on iso, mutta pitää muistaa se, että metalliteollisuudessa on pieniä ja suuria yrityksiä. Mielestäni se oli aika merkittävä, ratkaiseva askel, kun irtisanomissopimuksia löysättiin vielä siitä, mitä me lainsäädännössä vajaa vuosi sitten täällä tehtiin. Mielestäni se on oikea kulttuuri silloin, kun sopijaosapuolet katsovat, että jos tällä voidaan työsuhteita edistää, ihmisten turvaa parantaa, niin se on oikea foorumi niistä asioista myös sopia. Eli sopimuksen henki on nimenomaan se, jos solmitaan toistaiseksi voimassa oleva työsopimus, että irtisanomisajat on lyhyempiä. Silloin siinä on aito henki molemmien puolin pöytää, että halutaan ihmisten työsuhteturvaa pitää kunnossa ja hoitaa samalla yrityksen kilpailukykyä.

Vuokratyövoimakysymyksestä, joka myös täällä on noussut esille, asiantuntijakuulemisessa valitettavasti tuli esille, että meillä on selkeästi yrityksiä ja selkeästi sellaista tahtoa, että vuokratyösuhteita käytetään kiertäen sosiaaliturvaa. Sen vuoksi valiokunta mielestäni oikein toi pontena esille, että tämä tie on katkaistava. Se viesti pitää tulla eduskuntatalosta selkeästi ulos, että tässä talossa ei tällaista keinottelua tulla hyväksymään. Siitä olen ed. Vanhasen kanssa samaa mieltä, että se ei ole enemmistö. Se on tässä hyvä asia. Mutta jos tästä talosta tulee sellainen viesti, että asia hyväksytään, se on kohta enemmistö. Sen vuoksi siihen pitää selkeästi puuttua ja tehdä sille asialle jotakin.

Samoin valiokuntakeskustelussa tuli selkeästi esille, että epätyypillisten työsuhteiden sosiaaliturva ja sopimusasiat ovat tärkeitä. Sen vuoksi viestin on mentävä myös hallitukseen sillä voimakkuudella, että nämä asiat tulevat pöytään ja tänne keskusteluun, että asiat saadaan kuntoon, ettei näitä asioita vitkutella jollakin keinotekoisella syyllä. Ne asiat, mitkä epätyypillisten työsuhteiden osalta on, ovat jo tiedossa niin voimakkaasti joka taholla, että tämä asia pitää saada kuntoon, ei tämä ole sen kummempia asiaa.

Ed. R i m m i: Herra puhemies! Työasiainvaliokunnan puheenjohtaja puheenvuorossaan eritteli ja kertoi nimenomaan tämän lakiesityksen ympärillä olleita tapahtumia. Ensin aluksi voisi todeta sen seikan, että toivottavasti me emme tämän tapaisiin tapahtumiin vastaisuudessa joutuisi. Eivät ne varmasti mitenkään kauhean miellyttäviä kenellekään olleet. Jotkut asiat saa-

tiin korjatuksi, mutta sitten taas tietyt ryhmät tässä kokonaisuudessa ovat kärsineet.

Erityisen katkeria kannanottoja olen henkilökohtaisesti saanut nimenomaan palvelualojen ammattiliitosta ja palvelualojen ihmisiltä, joita koskee lakiesityksen 2 §, jossa määräaikaisten työsuhteiden solmimista laajennetaan. He pitivät sitä erittäin huonona asiana. Samoin 28 §:ää, jossa, tosin kaikki yksimielisesti, poistimme sairasajan palkan. Se, että valiokunnassa näin tapahtui, perustui nimenomaan niihin monenlaisiin ja monimutkaisiin neuvotteluihin ja tapahtumiin asian ympärillä, joihin työasiainvaliokunnan puheenjohtaja viittasi puheenvuorossaan.

Kun eilen asia valiokunnassa ratkaistiin, olisin toivonut, että, Lipposen hallitusohjelman mukaisesti, työelämän uudistamista ja nimenomaan myös kokonaispakettia oltaisiin voitu valiokunnan toimesta kiirehtiä. Nythän valiokunta lausuu ihan kauniita mietinnössään, mutta kuten valiokunnan puheenjohtaja ed. Lindroos sanoi, kahdesta sanasta lopulta äänestettiin, ja ne sanathan olivat ”mahdollisimman pian”.

Se, että valiokunnan oikeistoryhmittymä ei halunnut näitä kahta sanaa lausumaan saada, kertoo mielestäni hieman huonoa viestiä. Se kertoo mielestäni sitä, että lieneekö sillä taholla vähääkään halukuutta omalta osalta vaikuttaa siihen, että työläinsäädännön kokonaisuudistus, jolla paikkataisiin myös näitä huonoja asioita, mitä nyt tehtiin, niin saataisiin nimenomaan eduskunnan käsittelyyn mahdollisimman pian.

Tältä osin ainakin aion, kun minulle asiasta varmasti soitellaan ja myös asiasta paineita kentällä aika paljon on, osoittaa, että niitä paineita pitää suunnata nimenomaan työnantajajärjestöihin ja oikeistoon päin, että ei ainakaan siltä taholta sitten tulisi jarrutuksia siihen suuntaan, vaan voisimme eduskunnassa todella mahdollisimman nopeasti käsitellä työläinsäädännön kokonaisuudistuksen.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan lausua kiitoksen ed. Vanhasen viisaasta puheenvuorosta. Ymmärrän myös ed. Vokkolaisen taustan pohjalta hänen huolensa erinäisistä asioista. Mutta minusta hän suhtautui puheessaan erittäin viisaasti tähän, koska nämä ovat aina kahden kauppoja, meillä on työnantajapuoli ja työntekijäpuoli. Vaikka Metallissa asiat ovat sen kannalta erittäin hyvin hoidetut, välttämättä muilla työsektorilla niin ei ole.

Näkinsin niin, että työtä ei ole tarjolla, elleivät

työnantajatkin voi hyvin. Kyllä näissä lainsäädännöissä, sen lisäksi, että toki turvataan työntekijöiden edut, täytyy nähdä myös se, että kilpailukyky on myös yrityksen hyvinvoinnista kiinni, ei pelkästään siitä, että työntekijät voivat hyvin.

Ed. S a a r n i o : Herra puhemies! En malta olla puuttumatta aivan viimeksi käytyyn keskusteluun siltä osin, että on varmasti oikealta puolelta salia väärinymmärrys, jos kuvitellaan, että työntekijöiden puolustaminen lähtee siitä, että työnantajat voisivat huonosti. Luulen, että tässä ollaan yhteisessä veneessä tällaisen työttömyyden voimassa ollessa, ja siinä mielessä jos työntekijöiden asemaa puolustetaan, sitä ei pidä tulkita niin, että se olisi työnantajia vastaan. Mutta luulen, että yksikään vastuullinen työnantaja ei hyväksy keinottelua ns. pätkätyösuhteilla. Monessa yhteydessä on tuotu esiin se, mitä epäkohtia se aiheuttaa työntekijöille, mutta ymmärtääkseni myös yhteiskunnallisesti sillä on seurauksia.

Ed. Huotari aivan ohimennen mainitsi investoinnit työntekijöiden kannalta. Kun meillä nyt oikealla puolella salia varsinkin on erittäin suuri himo kehittää työsuhteita pätkätyösuhteiksi, niin toivoisin, että siltä puolelta salia tulisi myös esityksiä siitä, että saataisiin pankeista sellaisia lainasuhteita, että maksetaan silloin, kun ollaan duunissa ja sitten ollaan maksamatta, kun ei ole töitä; tehdään pätkälainoja ja pätkätyösuhteita. Näin pätkätyöläisetkin voisivat hankkia omistusasunnon esimerkiksi asuntomarkkinoilta ja ehkä saisivat tällä tavoin myös vuokra-asunnon itselleen, koska usein vuokra-asunnonkin lähtökohtana on se, että ihmisellä on osoittaa jonkin näköistä tulokertymää.

Tässä mielessä, kun ed. Vanhanen puhui pysyvistä työsuhteista, niin luulen, että lama on opettanut kaikille tässä salissa, että pysyviä työsuhteita ei itse asiassa olekaan, mutta on vakituisia ja ei vakituisia työsuhteita. Jo sillä, että työsuhte olisi vakituinen, että voisi näyttää, että molemmilla puolilla on pyrkimys — sekä työntekijällä että työnantajalla — jatkaa eteenpäin yhteistä tietä ja tuotannon kehittämistä, olisi suuri merkitys ihan henkilön hyvinvoinnin kannalta ja uskoisin, että myös yhteiskunnan yleisen hyvinvoinnin kannalta.

Tässä mielessä puhumme aika perimmäisistä asioista, kun puhumme siitä, minkälaisella turvalla ihmiset ja perheet yhteiskunnassamme elävät. Minusta sen seikan vähättely, että on aivan yhdentekevää tehdäänkö pätkätoita vai onko vakituinen työsuhte, on kyllä aika lailla ihmisen

aliarvostamista. En todellakaan tarkoita sitä, että kukaan vasemmalla puolella olisi vaikeuttamassa työnantajan asemaa, päinvastoin, meidän pitäisi löytää yhdessä keinot kehittää työehtosopimuksia ja yleistä työelämän käytäntöä sellaiseksi, että molemmipuolinen hyvinvointi yhteiskunnassa lisääntyisi.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa puhemies! Ed. Saarnion puheenvuoron jälkeen on helppo jatkaa. Keskustelun aikana on heiteltu palloa oikealle ja vasemmalle. Minusta se ei ehkä ole välttämätöntä, jos todella aiomme tehdä jotain sille perusongelmalle, millä tavalla käymme kiinni sietämättömään, käsittämättömään suurtyöttömyyteen. Me puhumme jälleen kerran työelämän laista, jossa viisastelemme, luomme näennäisristiriitaa puolueiden kesken, luomme näennäistä ristiriitaa edustajien kesken ja kuitenkin kysymyksessä on aika pieni muutos, kun puhutaan tästä lakiesityksestä, mitä tällä hetkellä käsitellään.

Sen vuoksi haluaisinkin päällimmäiseksi nostaa sen näkökulman, että eikö hallituspuolueilla sekä oikealla että vasemmalla olisi nyt sitä todellista intoa ja tahtoa hakea yhteistä lähtökohtaa sellaiselle ratkaisulle, että todella käymme työläinsäädännössä kiinni niihin asioihin, joilla todella vapautamme yrittäjyyttä, vapautamme sitä lähtökohtaa, että ihmiset voivat tarjota työtä ja myös vastaanottaa sitä.

Sanontaan, jonka ed. Saarnio edellisessä puheenvuorossa sanoi, että jollakin on himo ptkätyösuhteisiin — taisi olla viittaus ed. Vanhasen puheenvuoroon — haluan pysähtyä hieman syvemmin. En usko, että siihen on himoa kellään, mutta se, mihin suomalainen työelämä on ajautunut, merkitsee sitä, että koko ajan työ Suomesta siirtyy maan rajojen ulkopuolelle. Emme pysty vastaamaan siihen kansainväliseen työn kilpailuun, mihin pitäisi vastata. Sen verran haluan puheenvuorossani jopa provosoida tätä näkökulmaa, että kohta tämä ongelma on ratkaistu niin, että Suomen sisällä ei enää käydä työnantajien ja työntekijöiden välistä kiistelyä näennäisistä asioista, kun meillä ei enää ole sitä työelämää, jonka puitteissa pallottelua voidaan käydä.

Jos ajattelemme esimerkiksi menossa olevaa prosessia, missä kahden viime vuoden eli Paavo Lipposen johtaman hallituksen aikana on edetty, voidaan valitettavasti todeta, että mitään merkittävää ratkaisua työllisyyden parantamiseksi ei ole aikaansaatu. Tämän vuoksi toivon, että yhteishenki nousee todella sille tasolle, että lähдемme hakemaan ja löydämme ratkaisuja, ryhdym-

me tekemään päätöksiä sellaisista lähtökohdista, joilla suomalainen työelämä vahvistaa omaa asemaansa kansainvälisessä kilpailussa.

Minusta ed. Vokkolainen puheenvuorossaan toi esille erittäin arvokkaan näkökulman, jonka olen valmis allekirjoittamaan, että Metalli on varmasti esimerkki muulle työelämälle siitä, millä tavalla työntekijäin ja työnantajain väliset yhteistyösuhteet toimivat. Siellä sovelletaan hyvin joustavia käytäntöjä työelämän osalta ja tällä tavalla on myös pystytty vastaamaan kansainväliseen kilpailuun.

Minusta nämä lakiesitykset, joita tässä käsitellään, osittain lähtevät siitä, että on vaarana, että edelleen betonoidaan suomalaista työelämää, luodaan todella epäolennaista ristiriitaa työntekijän ja työnantajan välille, koska näen näin, että pääsääntöisesti kuitenkin ne pienyritykset, jotka esimerkiksi palvelualoilla tarjoavat työtilaisuuksia, ovat itse sinällään sellaisessa epävarmuudessa, että minusta on jopa kohtuutonta puhua työnantajan ja työntekijän puheena ollen turvattomuudesta niin, että se koskettaa vain työntekijää. Kyllä pientyönantajat ovat monin verroin suuremmassa turvattomuudessa omien asioidensa, omaan perhe-elämäänsä liittyvien velvoitteiden, lainojen, jokapäiväiseen toimeentuloon liittyvien velvoitteiden osalta.

Tässä mielessä toistan sen, minkä sanoin valiokuntakeskustelussa, että silloin kun me puhumme epätyypillisistä työsuhteista, minusta tämä käsite on se, jossa pitäisi työnantajien ja työntekijöiden intressien yhtyä eli meidän pitäisi nähdä se, että me olemme tulleet alueelle, jossa hyvin pitkälle samanlainen epävarmuus, turvattomuus, koskettaa molempia osapuolia. Sen vuoksi meidän pitäisi löytää ne joustavat käytännöt, millä tavalla pientyönantajat pystyvät todella ottamaan vielä kaikkien muiden riskien, epävarmuustekijöiden, lisäksi yhä useammin työllistämisen riskin.

Minusta tämä on haaste pienelle kansakunnalle, ei niin, että me kerta toisensa jälkeen sivuutamme tämän ongelman. Minusta on harmillista se, että me emme pääse keskustelemaan siitä tosiasiasta, millä tavalla tämän tyypissä asioissa esimerkiksi pientyönantajia kohdellaan eri tavalla kuin suurtyönantajia ja julkisia työnantajia. Minusta tämän keskustelun käyminen on täysin välttämätöntä, jos me haluamme varmistua siitä, että todella pienyritykset tulevat olemaan jatkossa yhä merkittävämpi työllistäjä, koska tosiasia on se, että suurtyönantajat ja julkinen sektori ei tule lisäämään työpaikkoja.

Siinä, miksi käytetään vuokratyötä ja pätkätyötä yleensä, minusta on tosiasiana hyväksyttävä se, että varmasti on myös virheitä ja toimitaan väärin tällä alueella. Minusta sitä on turha kielittää. Mutta meidän on lainsäätäjänä myös nähtävä se vastuu, mitä merkitsee se, että työn kokonaiskustannukset ovat sitä luokkaa, että tahtomattaankin ne, jotka joutuvat ottamaan työllistämisen riskin, joutuvat hakemaan niitä keinoja, millä tavalla työn tarjoaminen ja työvoiman käyttö tehdään mahdolliseksi. Minusta tämä on tosiasia, joka meidän pitää vastuullisesti nähdä. Meidän pitää nykyistä selvästi rohkeammin todella yhdessä hakea ratkaisuja, jotta löydämme myös sellaiset ratkaisut, jotka mahdollistavat työnantajan vastuun ja luovat sen riittävän turvallisuuden tunteen, että meillä työpaikat lisääntyvät, työnantajat lisääntyvät, ja tällä tavalla me pystymme myös vastaamaan tähän sietämättömään suurtyöttömyyden ongelmaan.

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! Haluaisin tämän keskustelun yhteydessä kiinnittää tähän terminologiseen puoleen huomiota. Minusta meidän pitäisi termi pätkätyö kitkeä pois omista puheistamme, ja toivoisin, että ministerit eivät käyttäisi sitä, koska se minusta aliarvostaa ja luo kielteistä sävyä sellaiselle tosiasialle, mikä meillä tänä päivänä on. Meidän on nähtävä, että tämä lyhytaikainenkin työ on arvokasta, tärkeätä työtä, hyvää työtä. Sellaiselle ihmiselle, joka sitä tekee, se on arvokas asia. Jos käytetään tällaista termiä pätkätyö, se on omiaan heikentämään niiden ihmisten asemaa, jotka tällaista työtä tekevät.

Ed. U o t i l a : Arvoisa puhemies! Terminologiasta totean sen verran, että tällä hetkellähän voidaan sanoa, että epätyypillinen ei ole epätyypillinen, vaan tyypillinen. Niin kuin tiedetään, työsuhteista tällä hetkellä 70 prosenttia on tavallista tai toisella epätyypillisiä. Mutta silti puolustan termiä epätyypillinen juuri sen takia, että me kiinnittäisimme huomiota siihen kokonaisuuteen, joka ns. epätyypillisten työsuhteiden tilanteeseen tällä hetkellä kuuluu. Siitä hallitusohjelman tavoitteesta, että pyritään ns. epätyypilliset työsuhteet saamaan samalle viivalle kuin muut työsuhteet, on pidettävä kiinni. Tarvitaan vielä monta askelta, että päästäisiin lähemmäs sitä, että työntekijä voisi kokea samanlaista turvallisuutta, samanlaista sitoutumista, samanlaista osallistumista työelämäänsä työsuhteen muodosta riippumatta.

Täällä puhuttiin himosta keinotteluun tai himosta järjestelmän käyttöön. Kyllä meidän on nähtävä tässäkin metsä puilta. Jokainen on saanut korviinsa tapauksia, joissa todella härskillä tavalla on keinoteltu ja haluttu massatyöttömyyttä käyttää työvoiman polkumyynnin välineenä. Ennen vanhaan oli satamissa tapana, että portille tuli iso joukko ahkeria satamatyöntekijöitä ja sieltä valittiin vain kullekin päivälle sopiva porukka tekemään laivojen purkaustyötä. Samaa todellisuutta on tänä päivänä se, että esimerkiksi kesäaikana aurinkoinen päivä saattaa olla se päivä, jolloin ravintoloihin terassitarjoiluun otetaan työntekijöitä, ja jos on sateinen päivä, ei työtä tarjota. Kyllä tässä paljon on tekemistä. Ne huolet, mitä esimerkiksi ammattijärjestöt tämän suhteen ovat esittäneet, perustuvat kyllä ihan todelliseen tilanteeseen.

Työnantajilla on tietysti, oli sitten himo tai järjestelmän hyväksikäyttötarve, perusteita eli aivan taloudelliset realiteetit yrittää hyödyntää työvoimaa mahdollisimman taloudellisesti. Mutta joukkomitassa ajatellen kyllä työnantajat toimivat hyvin lyhytnäköisesti, jos lähtevät siitä, että työvoima on semmoinen tekijä, jota voidaan käyttää samalla tavalla kuin koneen osia. Vastuullinen työnantaja kyllä suhtautuu henkilöstöönsä eri tavalla. Hän ymmärtää, mitä merkitsee yhtiön, firman ja bisneksen kannalta se, että työntekijät kokevat turvallisuutta, he sitoutuvat, he haluavat osallistua, he haluavat kehittää omaa työtään, he haluavat kehittää työympäristöään, he haluavat kehittää tuotantoa. Se syntyy kyllä parhaiten silloin, kun pannaan työntekijän perusolemuksen kannalta tärkeät asiat kuntoon, joista yksi keskeinen on jonkin asteinen ja aika suuri varmuus siitä, että on jatkuvuutta ja on turvallisuutta. Osallistumista ja sitoutumista tarvitaan.

Ehkä kevennykseksi voi sanoa, kun puhutaan siitä, arvoisa puhemies, mitä on osallistuminen ja mitä on sitoutuminen, että kuulin eilen sellaisen tarinan, että kinkkumunakkaaseen kana kyllä osallistuu, mutta sika sitoutuu, ja tässä on kyllä aikamoinen ero, silloin kun puhutaan osallistumisesta ja sitoutumisesta.

Ed. S a a r n i o : Herra puhemies! Vastausnappi ei ollut käytössä ed. Karjulan puheenvuoron aikana. — Pitkälti hyväksyn hänen näkemyksensä ja huolensa yhteisestä huonosta työtilanteesta, mikä maassamme on, mutta tällä ”himolla pätkätyöhön” en tarkoittanut suinkaan ed. Vanhasen puheenvuoroa, joka oli minusta kylmän toteava ja tilannetta analysoiva.

Tarkoitin sillä niitä näkemyksiä, joita on esitetty tässä yhteiskunnassa, että pitäisi pyrkiä tällaisiin lyhyisiin työsuhteisiin ja niistä voisi maksaakin mitä tahansa, ne työt eivät olisi ikään kuin työehtosopimuksen piirissä ollenkaan. Tällä on yritetty tehdä tästä valtavasta työttömien armeijasta semmoista reservityövoimaa, että kesällä se leikkaisi omakotitalon ruohoa ja talvella sitoisi joulupaketteja. Minusta se on kyllä väärä tie ratkaista työllisyysongelmia.

Ensimmäinen varapuhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan kello 16.

Täysistunto keskeytetään kello 13.57.

Täysistuntoa jatketaan

kello 16

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Törnqvist.

Edustajat Ryhänen ja Knaapi merkitään läsnä oleviksi.

1) Hallituksen esitys eräistä epätyypillistä työtä koskevista lainmuutoksista

Ensimmäinen käsittely

Keskustelu jatkuu:

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Ennen taukoa ed. Karjula käytti puheenvuoron, jossa hän totesi, että työ on siirtynyt maan rajojen ulkopuolelle. Kysymys ei ole yksinomaan siitä, vaan kyllähän meillä on tapahtunut tässä maassa hirveän pitkä ja nopea automaatiokehitys, joka on vienyt työpaikkoja valtavasti paljon, ja sama kehitys on tapahtunut kaikissa teollistuneissa maissa. Sehän tarkoittaa sitä, että Euroopassakin tällä hetkellä lienee noin 30 miljoonaa työttömää kaiken kaikkiaan. Niissä tempuissa, joista ed. Karjula ennen taukoa puhui, on hyviä asioita, mutta joka tapauksessa me emme ilman uutta työnjakoa pääse työttömyyden kurimuksesta, mikä on olemassa. Kaikki muut asiat pitää

hoitaa kuntoon. Tämä koskee tässä lausunnossa lähinnä lyhytkestoisten töiden osalta sitä, että porsaanreiät tukitaan jatkossa myös siten, että sosiaaliturva kertyy lyhytkestoista työtä tekeville ihmisille. Niinhän tässä on vähän yritetty, mutta se valitettava seikka tähän yhä edelleen jäi, että Saarisen palkkapykälä neuvottelujen aikana koomuksen toimesta poistettiin, mikä on hyvin valitettava asia.

Toinenkin asia tässä on tapahtunut työelämän osalta. Kuulin radiosta jutun, jossa oli vertaus 1x2x3 eli yksi ihminen tekee kahden hengen työt kolminkertaisella tehokkuudella, mikä kuvaa tehokkuusajattelua myös automaation lisäksi. Sen takia tämä on valtava iso ongelma.

Ed. Lehtosaari merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Kantalainen: Arvoisa puhemies! Todellakin asioita käydään läpi eli ns. epätyypillisten työsuhteiden problematiikka on varmasti hyvin tärkeä ja hyvin keskeinen asia, kun työelämää ollaan uudistamassa niiden paineiden alla, missä me Suomessa tänä päivänä elämme. Nämä asiat todella täytyy siinäkin mielessä ottaa vakavasti, että en usko, että meillä on paluuta enää sellaisiin aikoihin, mihin olemme tottuneet. Näin ollen mielestäni tämä suomalainen asenneilma-
piiri, niin kuin tässä käydyssä keskustelussa on selkeästi tullut ilmi, ei suosi luovaa ongelman ratkaisua.

Meillä selvästi tunnetaan kaipuuta 70–80-luvun suljetun talouden aikoihin, jolloin meidän hyvä työllisyystilanteemme perustui nopeasti kasvavaan julkiseen sektoriin sekä teollisuudelle edulliseen idänkauppaan. Työelämän sääntely ja työn hinnoittelu myös tällöin rakentuivat työvoiman kysyntään eikä tarjontaan painottuen, kuten markkinataloudessa normaalisti tulisi tapahtua. Näin ollen tämä 90-luvulla koettu lama ja markkinoiden avautuminen vapaaseen kansainväliseen kilpailuun ovat varsin karsealla tavalla osoittaneet meidän järjestelmämme haavoittuvuuden.

Tänä päivänä on valitettavasti se tilanne, että me pidämme hyvinvointia yllä julkisen velkaantumisen avulla. Yhteiskunnan erilaiset tulonsiirrot ovat tällä vuosikymmenellä jo kaksinkertaisesti nykyiselle noin 75 miljardin tasolle. Samalla kun näin jaetaan sosiaalista turvallisuutta ja hyvinvointia, hämärtyy kansalaisten omaehtoinen vastuu luoda työn tekemisen ja yrittämi-

sen kautta vaurautta ja hyvinvointia. Näihin asioihin meidän pitää varmasti ottaa vakavasti kantaa, sillä velan varaan perustettu hyvinvointi ei voi olla kestäväällä pohjalla, emme jatkuvasti voi syödä enempää kuin tienaamme.

Myöskään suomalaiselle työlle ja tuotteelle ei ole kysyntää silloin, jos meidän hintamme eivät ole kilpailukykyiset. Tämä on asia, joka meidän täytyy valitettavasti tunnustaa. Jos työn kokonaishinta on liian korkea, on kyseessä verokiilailmiöstä johtuva asia tai muu, niin automaatio ja alihankinnat ovat jatkuvasti korvaamassa entistä enemmän ihmistyövoiman käytön. Palvelu-aloilla työn hintaa asetetaan kohdalleen entistä enemmän itsepalvelun kautta. Varsin inhottavaa todellisuutta on myös se, että työn hinta löytää oikean kysyntätasonsa enenevässä määrin ns. harmailla markkinoilla, eli markkinatalouteen oppiminen ei valitettavasti ole ihan helppoa ja yksinkertaista.

Tämä epätyyppisten työsuhteiden problematiikka, mistä täällä on keskusteltu, on hyvin merkittävä, tärkeä ja tunteita herättävä asia. Kuitenkin puhe jo pelkästä epätyyppillisestä työsuhteesta tuntuu aika tavalla nurinkuriselta aikana, jolloin kolme neljäsosaa uusista työsuhteista on määräaikaisia tai osa-aikaisia ja esimerkiksi nuorison ajatusmaailmassa perinteinen ns. elinikäinen työsuhde kuulostaa vieraalta erilaisten projektien rinnalla.

Kun valiokunnassa tätä käsiteltiin, meillä oli hyvin laajasti siellä keskustelua ja asiantuntijoita näitä asioita tarkastelemaan. Käsitelimme myös siellä asiaan liittyviä aloitteita, ja jos ajatellaan niitten aloitteiden pohjalta asiaa, niin todella jos haluttaisiin selkeästi edistää sitä hallituksen tavoitetta, missä työttömyyden puolittaminen on päämääränä, niin silloin meillä tulisi olla rohkeutta ottaa ehkä vieläkin pitempiä ja voimakkaampia askelia myös rakenteellisten uudistusten tiellä. Tässä mielessä keskustelu syyperusteista asioista työsopimuslain uudistuksen osalla on asia, joka täytyy tarkastella, ja sitä olisi mielestäni voinut myös miettiä sillä tavalla, että liberaalisointia olisi viety selkeästi pitemmälle. Silloin voidaan kysyä, kenen etua loukkaa, jos esimerkiksi kokeilemme tämän tyyppisiä asioita entistä enemmän.

Työttömyyden olennainen vähentäminen ei varmastikaan onnistu, niin kuin olemme havainneet, taloudellisen kasvun tai aktiivisen työvoimapolitiikan kautta. Tämän asian ovat joutuneet tunnustamaan kaikki taloustieteilijät ja asioita seuraavat ihmiset. Muutos onkin saatava mieles-

täni niihin tekijöihin, jotka vaikuttavat siihen, haluaako yksityinen yritys ottaa uuden työntekijän ja minkälaisen riskin se tässä suhteessa ottaa. On hyvin tunnettua, että yritykset ovat varsin varovaisia ottamaan uutta työsuhteista henkilöstöä. Varovaisuus johtuu paljolti lähimenneisyydestä, lähihistoriasta. Etenkin pienissä yrityksissä on hyvin muistissa ne kokemukset, kun lama-aikana yli 37 000 yritystä ajautui konkurssiin ja samassa yhteydessä tuli onnettomia ihmiskohtaloita. Tiedetään, että on aina ikävää, kun joudutaan asioita tällä tavalla tarkastelemaan ja työsuhteita päättämään. Vähentämistilanteet ovat olleet sekä henkisesti että taloudellisesti pienille yrityksille ja yrittäjille raskaita. Näin ollen on ymmärrettävissä se varovaisuus, jota työllistämisen yhteydessä tänä päivänä voidaan havaita. Tähän varovaisuuteen vaikuttaa selkeästi myös se, että tilauskannat ovat lyhyitä. Kapasiteettitarve vaihtelee suuresti, eivätkä yritykset voi olla näin ollen varmoja töiden määrän pysyvyydestä turvallisella tasolla.

Tässä suhteessa olen kuitenkin tyytyväinen, kun asiaa valiokunnassa ja ryhmien välisissä neuvotteluissa on käsitelty, että löydettiin kuitenkin yhteinen näkemys siihen, että saimme aika hyvän mietinnön mielestäni epätyyppisten työsuhteiden osalta syntymään. Kompromissitulosta voidaan pitää tietyn tyyppisenä myönteisenä ilmauksena siihen suuntaan, että myös hallituksessa ymmärretään entistä enemmän työllistävän yritystoiminnan reaali maailmaa. Työvaltaisten pienten ja keskikokoisten yritysten työllistämiskynnyksen madaltamiseen tähtäävät toimet ja työllistämiskynnyksen ymmärtäminen on vallitsevissa massatyöttömyyden oloissa erityisen tärkeää.

Valmistelun yhteydessä työministeriön kautta saimme tähän selkeästi uusia ulottuvuuksia. Neuvottelutulos tuokin palvelualan yritykset tasa-arvoiseen asemaan teollisuusyritysten kanssa. Näin palvelualan yritykset saavat sopia määräaikaisia työsuhteita aikaisempaa väljemmissä raameissa. Mielestäni tämä onkin äärimmäisen tärkeä lähestyminen, koska voidaan selkeästi todeta, että uusien työpaikkojen syntyminen on pääsääntöisesti tulossa juuri palvelualan pk-yrityksiin.

Kuten tiedettyä, meillä pk-yritysten työllistävä rooli on äärimmäisen tärkeä. Voidaan todeta, että kaikista Suomen 196 000 yrityksestä 90 prosenttia on alle kymmenen työntekijän yrityksiä, valtaosa näistäkin vielä 1—2 työntekijän yrityksiä, joten tässä mielessä tämä asia on tärkeä, että

voidaan todella rohkaista yrityksiä uusiin työsuhteisiin.

Kompromissitulos on mielestäni aivan hyvä. Se, mihin ed. Lahtela viittasi sairausajan palkka-problematiikan osalta, jolloin se olisi tullut koskemaan myös alle kuukauden työsuhteita ja tässä suhteessa sitä nyt ei olla toteuttamassa, on siinä mielessä tietysti myös tärkeä asia, että toteutuessaan se olisi asettanut työnantajat eriarvoiseen asemaan ja merkinnyt työvoiman käyttöön liittyvien kustannusten nousua erityisesti ns. järjestäytymättömän kentän yrityksissä ja selkeästi ollut lisäämässä työnantajien palkkahallinnon byrokratiaa. Kun kuitenkin valtaosa yrityksistä on mukana työehtosopimusten kanssa tehtävässä asiassa, jossa kuitenkin ei tarvitsisi tätä asiaa noudattaa, tässä mielessä oli tärkeä havaita keskustelussa valiokunnassa, että kun me uudistamme kokonaisuudessaan työelämän lakipakettia, tässä yhteydessä myös otetaan erityisesti huomioon ns. epätyypillisten työsuhteiden asema kontra perinteiset työsuhteet.

Arvoisa puhemies! Mielestäni on äärimmäisen tärkeää, että me kannamme huolta siitä, että Suomeen syntyy työpaikkoja ja että voimme todella ottaa työllistämisen riskiä pk-yrityksissä. Tässä suhteessa meillä tulee olla rohkeutta edetä niin, että näiden erityinen asema voidaan huomioida ja tätä kautta vaikuttaa siihen, että voisimme tätä meidän ehkä kaikkein vaikeinta ongelmaamme yhteiskunnassa olla lieventämässä eli saada syntymään uusia työpaikkoja.

Edustajat R. Ojala, Vuorensola ja Ala-Nissilä merkitään läsnä oleviksi.

Työministeri J a a k o n s a a r i : Arvoisa puhemies! Ed. Kantalainen piti valitettavana sitä, että määräaikaisten työsuhteiden solmimista ei helpotettu niin pitkälle, että syyperuste poistettaisiin. Tämä työmarkkinakielen kangerteleva osa tarkoittaa suomeksi sitä, että ed. Kantalainen edustaa sitä työttömyyden voittamislinjaa, että ikään kuin purkamalla työsuhdeturva kokonaan, provosoimalla yrityksiä vuokratyöhön, määräaikaiseen työhön, provosoimalla itse asiassa sitä kielteistä kehitystä, jota nyt on jo paljon tapahtunut, suomalaisen työelämän ongelmat voitettaisiin. Näinhän ei ole kerta kaikkiaan. Päinvastoin työnantajat Oecd:n ja EU:n piirissä ja fiksut työnantajat Suomessa edustavat toisenlaista linjaa, sitä, että ihmiset sitoutetaan

omaan työhönsä, työsuhte on mahdollisimman turvallinen, heitä koulutetaan. Tällä tavalla yritysten kilpailukyky paranee ja sillä tavalla syntyy aidosti työpaikkoja, kun on koko kansakunnalla reaalista kilpailukykyä.

Ed. Kantalaisen puheenvuoro oli senkin suhteen vaarallinen, että se oli omalta osaltaan rikkomassa sitä tämän hallituksen arvokkainta pääomaa, johon liittyy yhteistyö työmarkkinajärjestöjen kanssa. Me olemme sopineet tuporatkaisussa tietyistä työelämän kysymyksistä, sopineet, että niitä viedään eteenpäin. Jos niitä aletaan nyt rikkoa, käy niin kuin edelliselle hallitukselle, ettei päästä mihinkään.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kantalaisen puheenvuoroon kaksi oikaisua.

Ensinnäkin ed. Kantalainen on siinä ihan oikeassa, että nyt työsuhteet ovat muuttuneet lyhytkestoisiksi, koska tarpeet ovat muuttuneet ja tarvitaan lyhyitä sarjoja ja nopeita ratkaisuja. Silloin tarvitaan myös joustoa. Se ei tarkoittane sitä eikä saa tarkoittaa sitä, etteikö myös kehitettäisi lainsäädäntöä siihen suuntaan, että pätkätyön, lyhyen työsuhteen tekijät saisivat saman sosiaali- ja eläketurvan, samat edut, jotka toistaiseksi voimassa olevissa työsuhteissakin on.

Toinen ajatteluharha tässä on siinä, että tämä laki turvaisi sen, että palveluyritykset tulisivat teollisten yritysten kanssa samaan asemaan. Eihän tämä sitä tarkoita. Nimittäin teollisuudessa voi tapahtua silläkin tavalla, että jo toinen tai kolmas jatkaminen, puhutaan ketjutussopimuksesta, voi johtaa siihen, että rikotaan sopimusta. Minusta tämä ei ainakaan, mitä olen lukenut, vielä niin tiukalle mene. Toivon mukaan se saataisiin myös palveluyrityksissä samaan linjaan teollisuuden kanssa. Se olisi ihan oikein. Saataisiin jotain turvaa ihmisille myös palvelupuolen työpaikoilla.

Sen tyyppinen ratkaisu, josta korkein oikeus teki päätöksen, että lähes sata työsuhdetta on ketjutettu peräkkäin, ei teollisuudessa kyllä menisi läpi millään.

Ed. P u h j o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kantalainen päivitteli kovasti, että on keksitty tällainen termi kuin epätyypillinen työsuhte. Jotenkin outoa kuvitella, että työnantajapuolen edustaja näin ajattelee. Hänen pitäisi päinvastoin olla tyytyväinen, että on keksitty tällainen nimike, kun nimittäin nykyään näyttää työnantajien tavoitteena olevan, että toi-

hin saadaan ottaa millä ehdoilla ja millaiseksi työajaksi tahansa. Heidän pitäisi olla onnellisia, ettei aleta vielä puhumaan orjatyövoiman ehdoista, mikä voi tulla myöhemmin käyttöön.

Sitten toinen asia on, että mitä yrityksiä pitäisi tukea. Hän painotti sitä, että yritykset eivät uskalla ottaa uusia työntekijöitä. Tämä on jotenkin kummallinen ajatustapa. Minä olen kyllä sitä mieltä, että sellaisilla yrityksillä, jotka näin päin miettivät, etteivät uskalla ottaa uusia työntekijöitä, ei myöskään ole hyvä ja toimiva liikeidea. Miksi hyysätä tällaista yritystä, joka ei menesty?

Sellaiset yritykset, joilla on hyvä liikeidea, joiden tuotteet ja palvelut kelpaavat, eivät mieti uusien työntekijöiden palkkaamisessa mitään muuta, kuin että pitää saada tehdyksi työ jota on.

Ed. Viljamaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kantalainen viittasi työelämän lakipakettiin, että vasta siinä yhteydessä voitaisiin epätyypillisten töiden olosuhteita parantaa.

Sosiaali- ja terveystieteistä saadun tiedon mukaan kuitenkin esimerkiksi epätyypillisten työsuhteiden eläketurvasta on tulossa jo keväällä selviä esityksiä. Ei meidän tarvitse odottaa isoa kokonaisuudistusta, jotta voimme selvittää epäkohtia kuntoon.

Minä suhtaudun optimistisesti myös siihen, että tämä on vain pieni viive, joka nyt tietyistä taktisista syistä tuli sairausajan palkkaan. Se on todellakin saatava kuntoon. Nämä ovat asioita, joita ilman ihmiset työelämässä, tekivät työtä lyhyissä tai vähän pidemmissä pätkissä, eivät pärjää. Tätä kehitystä tulee jatkaa.

Ed. Kantalainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun työministeri nosti asian esille, minä totesin omassa puheenvuorossani selkeästi sen, että on erinomaisen hyvä asia, että ministeriössä on havaittu palveluyritysten rooli ja tuotu se tässä asiassa esille. Se on todellakin tärkeä ja mahdollistaa sen, että myös nämä pienet työvaltaiset yritykset voidaan ottaa tässä yhteydessä paremmin esille. Se on todella hyvää suuntausta.

Kesällä ilmestynyt Oecd:n Suomen raportti toteaa tiettyjä problematiikkoja, jotka varmasti ovat myös ministeriössä hyvin tuttuja ja joita me joudumme silloin, kun tässä muuttuvassa yhteiskunnassa ja työelämässä elämme, tarkastelemaan ja katsomaan, millä tavalla ne hyvin voidaan huomioida meillä. Millä tavalla voidaan

löytää kannustavuutta, millä tavalla voidaan luoda uusia työpaikkoja ja uusia työsuhteita? Kyllä minä uskon, että jos meillä on halua, niin varmasti löytyy yhteinen hyvä näkemys ja saamme Suomi-laivan parempaan suuntaan. Tässä mielessä arvostan valiokunnassa nyt tehtyä esitystä.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Ed. Kantalainen on hyvin pitkälle puheessaan kattanut kaiken sen, mitä minullakin oli mielessä tässä nostaa esille, mutta haluaisin täydennyksenä vielä muistuttaa, että me elämme rakennemuutoksen maailmassa. Se, mikä päti sata vuotta tai 50 vuotta sitten, ei välttämättä ole tämän hetken todellisuutta. Kyllä minun päätäni puistattaa, kun minä kuuntelen edustajien Lahtela ja Puhjo puheita, ne todella tuntuvat olevan niin totaalisen eri maailmasta kuin mikä yrittäjän todellisuus on, kun täällä edelleenkin näissä puheenvuoroissa, tarkoitan juuri edellä mainittuja edustajia, leimataan yrittäjät roistoiksi ja orjatyövoiman käyttäjiksi.

Minä sanoisin näin, että rikollisia varmaan löytyy joka puolelta. Ed. Aittoniemi varmaan tietää sen hyvinkin tarkkaan. Heitä on yrittäjissä ja heitä on työntekijöissäänkin. Rikolliset täytyy saada kuriin. Se on totta. Mutta jos yrittäjää ja yrittäjän toimintaa kaikin tavoin pyritään hankaloittamaan, on turha kuvitella, että maahan syntyy työtä. Yrittäjä etsii työntekijällensä työn pienissä pätkissä maailmalta ja jos hänellä on koko ajan vastuut päällä eikä niitä voida millään tavalla jakaa ja yhdessä yrittää viedä yritystä eteenpäin, niin tilanne on ihan mahdoton. Silloin ei ole muuta neuvoa kuin se, että älä ota työntekijöitä. Tehdään meistä kaikista yksinyrittäjiä, siten nähdään, mitä se todellisuus on.

Minusta laissa 2 § on erinomaisen hyvä, kun teollisuus ja palveluelinkeinot nostetaan samalle viivalle. Se on kehitystä eteenpäin.

Ed. Lahtela (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. R. Korhonen totesi, että edustajat Lahtela ja Puhjo ovat eri maailmasta, niin varmaan sillä tavalla onkin, koska kyllä minä ainakin henkilökohtaisesti olen lähtenyt työntekijöiden riveistä ja nähnyt ja kokenut sen ongelmatiikan. Meilläkin oli semmoinen työpaikka, jossa on melkein puolet naisia, ja tiedän sen ongelmatiikan, miten vaikeata on puolustaa joitakin asioita, kun työnantaja joissakin tilanteissa käytti häikäilemättä hyväkseen lainsäädännön reikiä. Minä en ole syyttänyt, että

kaikki työnantajat tekisivät sillä tavalla, vaan meidän pitää lainsäädäntö saada semmoiseksi, että reikiä ei olisi ja sosiaaliturva kertyisi myös niille ihmisille, jotka ovat lyhytaikaisissa työsuh-teissa. Se takaa vasta turvallisuuden. Nimittäin ei pätkätyömaailma pitkän päälle suju. Eihän ihmi-nen voi hankkia mitään pysyvää. Hänen pitää varustautua siirtymään paikkakunnalta toiselle ja lapset joutuvat siirtymään koulusta toiseen aina muutaman pätjän perässä. Ei voida hankkia asuntoa ja tätä kautta joudutaan kiertolaisen elämään. Sen takia meidän pitäisi saada keskus-teluyhteys ja toisen tyyppinen ajattelu, että voi-taisiin luoda ihmisille turvallisuutta eikä epävarmuutta.

Ed. Puhjo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. R. Korhonen viitaten ilmeisesti orjatyövoimaan mainitsi, että se, mikä pāti sata vuotta sitten, ei päde enää. On tietenkin totta, että viime vuosisadalla orjatyö julistettiin pan-naan, ja se oli hyvä asia. Mutta me elämme nyt 90-lukua ja ed. Korhonen ei halua millään nähdä sitä, että nykyaikaiset epätyypilliset työsuh-teet lähenevät jälleen sellaista orjatyövoimamallia, jossa ihminen joutuu alistumaan mihin tahansa työehtoihin saadakseen vaikka kuinka lyhyen työajan ilman mitään sosiaaliturvaa.

Ed. Peltomäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. R. Korhonen oli ihan oikeassa siinä, että on rikollisia missä tahansa, aina heidät on kuriin saatava. Toivoisinkin, että kiinnittäisitte huomiota myös salin minusta kat-soen vasemmalla laidalla nimenomaan vuokra-työnantajiin. Tällä hetkellähän työntekijöitä kierrätetään yhtiöistä toiseen samankin yhtiön palveluksessa ja työsuhde useimmiten on alle yh-den kuukauden. Näin työnantajat välttyvät maksamasta työeläkemaksuja, sairausajan palk-kaa tai vuosilomaa jne. Tämän kaltaisiin pätkä-töiden epäkohtiin tulisi todellakin puuttua, ja siksi valiokunnan mietintöön on otettu ponsi, jossa edellytetään, että vuokratyövoiman väli-tykseen ja käyttöön liittyvät epäkohdat poiste-taan. Toivon, että tätä yhteisesti voimakkaasti ajamme, jotta tämä myös toteutuu.

Ed. Kantalaiselle sen verran, että haluan us-koa vilpittömään haluunne siitä, että epätyypil-listen työsuhteiden turvaa korjataan ja sitä kehi-tetään. Mutta valiokunnassa kahdesta sanasta "mahdollisimman pian" te äänestytitte ettekä halunneet näitä tänne lisätä. Äänestystulos oli 7—7. Arpa ratkaisi niin kuin kokoomus halusi,

että ei ole mitään kiirettä kiirehtiä epätyypillistä työsuhdeturvan korjaamista.

Ed. R. Korhonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on todella niin kuin kahden eri maailman kohtaaminen, jotka eivät todennäköisesti kohtaa koskaan. Itse olen ollut sekä työntekijänä että työnantajana neljännes-vuosisadan ja totean, niin kuin täällä monesti on esimerkiksi työministeri Jaakonsaari lausunut, että kyllä työntekijän ja työnantajan etu on yhtei-nen, ja niin on varsinkin silloin, kun tehdään erityisosaamiseen perustuvaa yrittämistä. Mutta ongelma on se, että yrittäjän täytyy etsiä hank-keet ja työt pieninä palasina. Hän kantaa sen vastuun, ja mitä enemmän yrittäjän niskaan säly-tetään velvollisuuksia, sidoksia, sen raskaam-maksi yrittäminen käy. Kyllä minä tulevaisuu-den kuvana näen sen esimerkiksi omalta konsult-tialtani, että meitä on yhden hengen konttorei-ta, jotka verkostoidumme hankekohtaisesti, ja jokainen vastaa omasta leivästään ja sosiaalitur-vastaan. Se tulee tapahtumaan konsulttialalla. Se on nähtävissä jo, ja se johtuu vain siitä, että työntekijän ja työnantajan suhteet on tekemällä tehty niin uskomattoman vaikeaksi. Minusta tämä asenneilmasto, mikä täällä vallitsee, ei var-masti sitä helpota. Orjatyövoima-sanaa käyttä-vät edustajat Puhjo ja Kuoppa. He viljelevät sitä. Se kuuluu heidän sanastoonsa, ei meidän.

Ed. Aittomäki: Rouva puhemies! Ed. R. Korhonen totesi, kun minä istuin salissa pai-kallani, että näen rosvoja joka puolella. Nyt kun tulin puhujakorokkeelle, niitä ei näy joka puolel-la, näkyy vain yhdessä suunnassa, ja siinä mieles-sä tämä on huomattavasti parempi paikka. En halua loukata parvekkeella olevaa yleisöä.

Rouva puhemies! Täällä on puhuttu epätyy-pillisestä työstä. Se on ihan keksitty sana, niin kuin epätyypillinen työ olisi uusi ilmiö, jota ei aikaisemmin ollut olemassa. Kyllä minä sanon, että ne, jotka sanovat näin, ovat olleet katsele-massa vain lääninhallituksen tai Valmetin ja Tampellan portilla ihmisiä, jotka ovat siellä tyy-pillisissä työsuh-teissa. Epätyypillinen työsuhde kuuluu suomalaisen työelämään hyvin voimak-kaasti. Ed. Lindroosin kanssa tiedämme, kun olemme maaseudulta kotoisin. Eihän siellä ole viime vuosikymmeninä ollut muuta kuin epätyy-pillisiä työsuh-teita, ja vähän suuremmisakin paikoissa.

Mikä tyypillinen työsuhde se on, jos otat teh-täväksi omakotitalon, teet sen, vaihdat seura-

valle ja otat siihen apumiehen, jonka työllistät hetkeksi, ja seuraavalle työmaalle otat uuden, tai olet tekemässä jonkin muun köksän. Metsäpals-tan, hakkuupalstan kun otit aikanaan ja tänäkin päivänä vielä, kun hakkuumies ottaa palstan ja hakkaa, seuraava on taas hakusessa, jos ei ole yhtiön vakinainen mies.

Nämä ovat vain pieniä ja typeriäkin esimerkkejä, mutta kyllä täytyy sanoa, että tällaisia epätyypillisiä töitä Suomessa tekevät vielä tänä päivänä kymmenet ja sadat tuhannet ihmiset, ja vanhaan hyvään aikaan epätyypillisiä työsuhteita teki suurin osa työntekijöistä. Tehtiin se homma, saatiin siitä palkka ja seuraavaksi katsottiin taas seuraavaa paikkaa. Ei se mitään orjatyövoimaa ollut, ja voidaan sanoa, että valitettavasti tähän suuntaan ollaan nyt palaamassa. Voidaan sanoa, että valitettavasti, olkoon sillä tavalla. Totta kai tyypillinen työpaikka, joka kestää 30 vuotta ja välillä annetaan kultakellot siinä ja taas jatketaan töitä, on parempi kuin epätyypillinen työpaikka.

Epätyypillisiä työpaikkoja, rouva puhemies, on tälläkin hetkellä Suomessa hirmuisen paljon, ja jos halutaan ihmisiä työllistää, niin kyllä epätyypillisiin työpaikkoihin pitää kannustaa, jotta löydetään ihmisiä tekemään niitä töitä.

Minullakin on ensi kesänä kaksi epätyypillistä työpaikkaa. Navetan katto pitäisi kattaa huoval-la, mutta kun minä menen kysymään jotakuta siihen työpaikkaan, niin he sanovat, että ministeri Jaakonsaaren putiikki pitää työttömyyskorvaushommat sellaisina, että ei voi ottaa. Siinä tulee nämä jaksotushäiriöt ja kaikki sellaiset, vaikka niitä on pitänyt korjata. Toisin sanoen, jos minulle tulee joku töihin kahdeksi viikoksi ja minä maksan hänelle palkan, niin hän saa odottaa kuukausikaupalla, että työttömyyskorvaukset lähtevät uudelleen liikkeelle. (Min. Jaakonsaari: Se on poistettu jo ensi vuoden alusta!) — Se on poistettu puheissa. En tarkoita, että valehtelette, mutta se on poistettu puheissa. Työttömyyskortistoissa on aina samat ongelmat. Jos haluat jonkun työhön, hän sanoo, että tulee, mutta vain pimeänä, koska ei lähde siihen jaksotushäiriöön, joka hänelle tulee, kun hän tarvitsee jokapäiväisen leipänsä.

Tätä asiaa on muutettu jo vuosikausia, ministeri Jaakonsaari. Jos tämä olisi ollut kunnossa ajat sitten, olisi saanut katolle korjaajan ja samalla yhteiskunnan kustannukset ja yleensä työttömyysvakuutusmaksut olisivat vähentyneet senkin pienen ajan, kun työttömyydessä ollaan tai pari viikkoa jossakin epätyypillisessä työssä.

Tässä on se ongelma, että ne, jotka tarvitsevat työntekijöitä johonkin työhön, eivät saa niitä millään, muuten kuin maksamalla pimeätä maksua, ja toisaalta työttömyyskortistot pysyvät sellaisina kuin ovat. Eihän nämä tietysti työttömyyskortistoja pysyvästi muuta, mutta epätyypilliset työsuhteet ovat juuri sellaisia, joihin pitää kiinnittää huomiota, joihin pitää saada työntekijöitä. Niissä lain pitää olla sellainen, ministeri Jaakonsaari, että kun minä lähdän maanantiaamuna jonkun katolle tekemään töitä — tämä on nyt huono esimerkki — tai jotakin muuta, ehkä kuukauden kahdenkin hommaan, se joustavasti näkyy silloin: työttömyyskorvaus lakkaa, mutta kun tulet sieltä pois, työttömyyskorvaus automaattisesti jatkuu siitä ilman katkoja ja ilman ostovoiman katkeamista. Tästä on kysymys.

Se, että puhutaan epätyypillisistä töistä orjatyönä, on menneitten aikojen työtapojen jonkinlaista halveksimista. Epätyypillisiä töitä tulee aina olemaan. Niihin pitäisi kannustaa ja pitäisi tehdä myös tänä työttömänä aikana mahdolliseksi, että niitä voi mahdollisimman joustavasti ottaa. Se on sekä työntekijän että työnantajan etu.

Työministeri J a a k o n s a a r i : Arvoisa puhemies! Kehotan ed. Aittoniemeä lukemaan huolellisemmin hallituksen esityksiä iltaisin ja viikonvaihteessa ja tuota pinoa vähän vajentamaan. Jos hän olisi niin tehnyt, hän olisi huomannut, että hallituksen esitys työttömyysturvain uudistamiseksi astuu voimaan ensi vuoden alusta, virkamieslakia on muutettu, työehtosopimuslakia on muutettu, kaikkia on muutettu siihen suuntaan, että lyhytkestoisten töiden vastaanottaminen ja niiden tarjoaminen on nykyistä kannattavampaa. Olemme muuttaneet sekä virkaehtosopimuslakia että työehtosopimuslakia niin, että palkkatodistus täytyy antaa viivytyksettä, jotta työttömyysturva voi jatkua, kun on ottanut lyhyen työsuhteen. Hallitus on myös tehnyt paljon työtä ns. työttömyysloukkujen purkamiseksi. Kaikki nämä yhdessä auttavat työntekijää ja helpottavat juuri lyhytkestoisten töiden vastaanottamista. Paljon on tehty, mutta ed. Aittoniemi ei lue huolellisesti hallituksen esityksiä.

Mitä tulee sitten siihen visioon, että olisi ikään kuin todella pysyvä kehitys se, että epätyypillisuus lisääntyy, se ei ole ollenkaan varmaa, koska nyt jo yrityksissä, olen viimeksi tänään Nokia-Renkaan henkilöstöjohtajan tavannut, aivan toisen tyyppistä työelämän kehittämistä harjoitetaan.

Viedään elämänikäisen oppimisen ajatusta konkretiaan, ihmisiä sitoutetaan työhönsä ja sillä tavalla saadaan enemmän kasvua ja kilpailukykyä aikaan. Tuo visio ei välttämättä ole oikea. Sen takia minusta lainsäädännön ei pidä provosoida päätkätöihin eikä määräaikaisiin työsuhteisiin. Mutta ihmisiä pitää kannustaa ottamaan niitä vastaan. Juuri sen takia hallitus pyrkii kehittämään esimerkiksi eläkekertymää ja sairausajan turvaa, jotta olisi kannustavaa ottaa vastaan töitä.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Jos ministeri Jaakonsaari olisi yksiselitteisesti ja ystävällisesti todennut, että se laki, jota minäkin olen vuosikaudet yrittänyt kuuluisilla kysymyksilläni ja eduskunnassa puhumalla ajaa eteenpäin, tulee voimaan ensi vuoden alusta, se olisi ihan hyvä. Siitä on kysymys, sitä on vuosikausia odotettu. Nyt kun ehkä lama rupeaa helpottamaan, hallitus laittaa tämän voimaan. Ne muut lait, mitä te, ministeri Jaakonsaari, luettelitte, ne olivat liturgiaa, kaikenlaiset kannustinloukkutyöryhmät, joilla ei ole mitään merkitystä tässä asiassa.

On hyvä, jos se tulee ensi vuodenvaihteesta voimaan. Minä en vielä tänä päivänäköön usko. Minun täytyy ensi yönä lukea se etuperin ja takaperin, koska sehän on niin suuri ja uusi asia, että tosiaan tällainen mahtava uudistus nyt tulee voimaan, jota on vuosikausia puhuttu, ja te olette joka kerta sanonut, että se tulee kohta voimaan tai se on jo voimassa.

Sitten toinen asia. Ei näiden epätyypillisten töiden tarvitse lisääntyä. On tietysti parempi, että tyypilliset työt lisääntyvät. Mutta tämä on yksi karu tosiasia tämän päivän työmarkkinoilla ja työelämässä, nämä epätyypilliset työt, eikä niitä tarvitse tehdä orjatyövoimaksi. Ei se ole mitään uutta, niitä on ollut vuosikymmenet ja vuosikymmeniä ja tulee aina olemaan.

Ed. T i u r i : Arvoisa puhemies! Minä kyllä kannatan myös ed. Aittoniemeä siinä asiassa, että nimitys epätyypillinen on harhaanjohtava. Kun puhutaan päätkätöistä, niin siinäkin on jokin sellainen määrätty asenne takana. Pitäisi keksiä uusi järkevä sana tälle, ja se minusta on hanketyö. Hankkeitahan nämä ovat tällaiset, joita määräaika tehdään. Jos halutaan käyttää päätkätöitä, niin täytyy käyttää sitten pitkäaikaistyöstä nimitystä pötkötyö, ja silloin ollaan tasapainos-
sa.

Tällaisia pötkötöitä on muutamissa amma-

teissa hyvin vähän. Minä olen ollut tutkimushommissa pitkään, ennen kuin tulin eduskuntaan, ja palkkasin paljon väkeä tutkimustehtäviin, ja ne olivat kaikki hanketöitä. Ei niissä koskaan sitouduttu siihen, että ne jatkuvat ikuisesti, vaan oli ihan määrätty hanke, joka tehtiin, ja sitten kun onnistui hyvin, seuraava hanke saatiin sopimaan siihen. (Ed. Vähänäkki: Se on herroilla eri juttu!) — No, on kaikenlaisia ihmisiä, on sekä pidemmälle koulutettuja että vähemmän koulutettuja, joilla tällaisia hanketöitä nykyään on.

Jos tuo sana epätyypillinen voidaan tosiaan poistaa, niin ei tarvitse enää riidellä siitä, mikä on tyypillistä ja mikä epätyypillistä. Suosittelen, että puhutaan hanketyöstä. Silloin ei tarvitse käyttää mitään erilaista asennesanaa siinä mukana.

Jos päätkätöistä halutaan puhua, niin sitten pötkötyöstä myös.

Työministeri J a a k o n s a a r i : Arvoisa puhemies! Jos tuo päätkätö tuntuu vähän rumalta ja oudolta, niin ehdotan kompromissia: puhutaan uusista työmuodoista. Niitä on vuokratyö ja lyhytkestoinen työ. On juuri tämän hallituksen idea se, että tällaiset uudet työmuodot saadaan tasa-arvoiseen asemaan toistaiseksi voimassa olevien työsuhteitten kanssa. Tällä tavalla yksilö rohkaistuisi ottamaan niitä vastaan, hänelle kertyy eläketurvaa, sairausajan turvaa. Se on myös yrittäjän kannalta tasa-arvoisempi asia, että kovassa kilpailutilanteessa joku ei käytä väärin esimerkiksi näitä uusia työmuotoja, mistä toinen yrittäjä sitten kärsii. Juuri tämän takia tähän työhön on ryhdytty, jota pidän erittäin suurena nais- ja nuorisokysymyksenä.

Olen vähän pahoillani, että kokoomuksesta ei ole ainakaan tässä keskustelussa tullut tukea tälle ajattelulle, vaan päinvastoin Kantalaisen—Tiurin linja on saanut vähän ylikorostuneen aseman, jossa ikään kuin todellakin halutaan lainsäädännöllä provosoida sitä, että yhä enemmän käytettäisiin uusia työmuotoja.

Minäkin pidän paljon arvokkaampana sitä, että ihmiset ovat vaikka epätyypillisessä työsuhteessa kuin työttömänä. Mutta on tärkeää se, että vältetään sellaiselta brittiläiseltä tilanteelta, että ihminen saattaa koko elämänsä tehdä monta työtä, tehdä kymmenkunta tuntia päivässä monta eri työtä, ja hänelle ei kerry esimerkiksi eläketurvaa eikä sairausajan palkkaa. Silloin jaetaan ihmiset todella raa'asti eriarvoiseen asemaan.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Minusta on erittäin hyvä, että ryhdytään keskustelemaan

siitä, minkälaista työmarkkinakäytäntöä tähän maahan koetamme saada aikaan suurtyöttömyyden oloissa.

Mutta keskustelu on saamassa sellaisen oma-laatuksen piirteen, että nyt haetaan sellaisia malleja, jotka meillä eivät varmasti tuota hyvää tulosta. Kun kuuntelee kokoomuslaisten puheita, niissä kaikuu selvästi sellainen villin lännen kaippuu, jossa yrittäjä ottaa ja erottaa mielensä mukaan ja maksaa mitä maksaa ja jossa ay-liike ei ole niin sanotusti häiritsemässä ottamista, erotamista tai matalapalkkamaksamista.

Tätä ns. jenkkimallia puolustetaan laajasti sillä, että se on USA:ssa alentanut työttömyyttä. Tältä osin perustelu pitää paikkansa, USA:ssa työttömyys on varsin matalalla, mutta siellä tästä mallista on seurannut se, että on syntynyt working poor -kasti, joka käy työssä, mutta joutuu samaan aikaan hakemaan rahaa sosiaalitoimistosta, koska ei niistä töistä maksettavalla palkalla selviä. Sellaista mallia täällä nyt tuntuu pidettävän ihanteena.

Jos ulkomaisia malleja haluaa katsella, niin kannattaa ottaa vähän laajempaakin kirjoa. Esimerkiksi Japanissa on tasan toisenlainen käytäntö kuin USA:ssa. Siellä työsuhteet ovat erittäin pitkiä, voi sanoa, että firmat ovat sitoutuneet pitämään työntekijästä huolta melkein päähän haudasta; ihan tasan päinvastainen käytäntö kuin USA:ssa.

Euroopassa on oma mallinsa, jonka pohjalta on edettävä, ja pohjoisessa Euroopassa vielä ihan omansa, johon pohjoiseen malliin vaikuttaa tietysti se, että meillä on erittäin vahva ay-liike, onneksi, olemassa, joka on saanut tiettyjä rakenteita aikaan.

Meilläkin tulee muutoksia, se on vääjäämättöntä. Mitä nämä työt sitten ovat, lyhytaikaisia työsuhteita, pätkätoita vai mitä ovatkaan, niiden osuus on kasvanut ja se on peruuttamatonta, ja näin varmasti on jatkossakin, että lyhytaikaisten työsuhteitten määrä on suuri. Ne ovat määräaikaisia töitä, tai ne ovat lyhyempää päivää tai jotakin muuta. Ne ovat epätyyppillisiä vielä, mutta alkavat olla jopa osassa työkenttää hallitsevia, niin kuin esimerkiksi kaupan alalla. Eli siellä ns. tyyppilliset työt ovat epätyyppillisiä jo nyt.

Olen tässä suhteessa ministerin kanssa tasan samaa mieltä siitä, että perustehtävä on saada ns. epätyyppillisissä töissä olevien työehdot samaan asemaan kuin kestävässä työsuhteissa olevien työehdot. Eihän voi olla niin, että kun tekee lyhytaikaisia työsuhteita, niin sosiaaliturva karttuu heikommin, tulee huonompi sairausajan tur-

va, huonompi eläke jne. Eihän sellaista logiikkaa voi olla. Mistä sellainen logiikka löytyy, mikä perustelee sen, että lyhytaikaisista työsuhteista kertyy yhdistettynä kaiken kaikkiaan huonompi sosiaaliturva kuin siitä, että on pysyvässä työsuhteessa koko ajan?

Sehän johtaa kääntäen myös siihen, että työntantajista ne, jotka pitävät työntekijöitä pätkätoissa tai lyhytaikaisissa työsuhteissa tai mitä nämä ovatkaan, pääsevät vähemmällä kuin ne, jotka palkkaavat pitempiin tai pysyviin työsuhteisiin ihmisiä. Sehän johtaa äkkiä selvästi mahdollisuuteen keinotella tai jopa pakottaa siihen, jos kilpailuasetus vääristyy. Eli on saatava lyhytaikaisiin työsuhteisiin sellaiset edut, että niissä käyminen on aivan yhtäläisen sosiaaliturvan ja muun edun tuottavaa kuin pitempiaikaisessa työsuhteessakin olevalla. Tämähän nyt kangertaa eikä oikeastaan mikään muu.

Luin jostakin tilastosta juuri eilen, että 70 prosenttia uusista työsuhteista on ollut lyhytaikaisia tai määräaikaisia. Se on niin iso prosentti, että on pakko ruveta sosiaalipuolta järjestämään, muutenhan tulee aivan omalaatuinen tilanne, josta kukaan ei tule hyötymään.

Haluaisin vielä huomauttaa tästä pohjoisesta mallista, kun sitä kovasti kritisoidaan, että kannattaisi nähdä sekin puoli, että se on hyvin vakaa työmarkkinakäytännöltään ihan viime kädessä. Lakkojen määrähän tässä järjestelmässä on hyvin pieni verrattuna moniin muihin järjestelmiin, joissa lakot kuuluvat arkipäivään, koska siellä joudutaan hoitamaan asioita päivästä toiseen kädestä suuhun ja joka välissä ajaututaan yhteenottoihin, kun mitään ei ole säädelty yleisesti ja yhtäläisesti eivätkä edut ole taatut muuten kuin tappelemalla aina joka kerta erikseen.

Loppujen lopuksi minulle jää tästä sellainen huono tunne, että on tehty erikoinen kompromissi. Jotta on saatu 1942 ja 1943 syntyneille mahdollisuus päästä eläkeputkeen, on jouduttu kokoomuksen kiristyksessä taipumaan siihen, että sairausajan etu ei tulekaan pätkätoissa oleville olemaan sellainen kuin hallitus esitti. Toisaalta myyjien asia on siinä samalla tullut myydyksi. Pidän tätä kompromissia huonona ja vääränä enkä ymmärrä, miksi siihen on menty. Se oli arvokas saavutus, että 1942 ja 1943 syntyneet saivat samat lähtökohdat kuin muutkin, niin kuin ilman muuta olisi kuulunut jo ilman mitään kompromisseja tai vedätyksiä. Mutta se, että sen vastikkeeksi vasemmisto joutui myönnyttelemään tällaisissa isoissa linjaratkaisuissa, on minusta hyvin erikoista. Näin kai se nyt on käynyt.

Mutta se, mitä toivon, on se, että nämä asiat korjataan, koska lyhytaikaisten työsuhteiden sosiaalieläiset ovat niin iso asia, että ne on laitettava kuntoon. Muuten ne eivät myöskään tule toimimaan tässä maassa ja se kangertaa aina ja aina vain. Minusta pitäisi syntyä yhteisymmärrys, että ne ovat nyt todellisuutta ja siinä pitää panna tiettyjä asioita kuntoon, että työntekijäkin tuntee turvallisuutta.

Minä kaiken kaikkiaan luulen, että suomalaisen työelämän suuri etu on se, että täällä on hyvin koulutettu ja hyvin sitoutunut työvoima verrattuna moniin muihin maihin. Mutta jos te koko systeemin mullistatte, te saatte levottomat työmarkkinat ja huonosti sitoutuneen työvoiman siitä seurauksena harmiksenne.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Aittoniemen puheenvuoron johdosta, koska vastauspuheenvuoroja ei ollut jaossa.

Metsätöissä, jotka ovat sellaisia, että tehdään palstoja, tehdään määrätty projekti, ja rakennustöissä, kun tehdään talo tai jokin rakennus, on turvattu ihmisille vuosilomakertymät, siellä ovat lomakassat olemassa, sitten on eläkekertymät LEL-kassan kautta turvattu. Samaan asemaan pitäisi saada myös palveluyritykset eli ne ihmiset, jotka työskentelevät lyhytaikaisissa työsuhteissa palveluyrityksissä. Siinä ollaan toivon mukaan, ed. Aittoniemi, yhtä mieltä siitä hommasta. Tulisi saada sellainen asia aikaiseksi.

Rakennustyön ja metsätöiden osalta on olemassa jo järjestelmä, jolla turvataan niiden ihmisten sosiaaliturva. Mutta palvelupuolella sitä ei ole. Nämä pitäisi erottaa ja muistaa, että pyritään siihen suuntaan myös palvelupuolella, että saadaan saman tyyppinen tai jokin toinen järjestelmä, jotta lyhytaikaiset työsuhteet tulevat myös sosiaaliturvan piiriin eläkkeiden, sairausajan palkan, vuosilomien osalta.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Meidän keskustelumme tyyppillisestä ja epätyypillisestä työstä näyttää sävyttävän sellainen ajattelu, että teollisuudessa tehtävä työ on tyyppistä ja muualla tehtävä työ on epätyypillistä. Kun teollisuudessa työt voidaan organisoida niin kuin ne organisoidaan, tuntuu aika kätevältä tehdä kahdeksantuntista työpäivää, ja koska asiakkaalle, joka ostaa loppujen lopuksi sen tavarat, on ihan samantekevää, mihin aikaan vuorokaudesta se työ on tehty, se työ voidaan järjestää niin kuin huvittaa. Kun teolli-

suudessa on hyvin tärkeitä, että työntekijä painuu ja perehtyy tähän työtehtävään, on molempien osapuolten kannalta hyvin edullista, että työsuhteet ovat pitkiä ja kestäviä, koska työhön perehdyttäminen on myös työnantajalle kovin kallista.

Kun 90-luvun huumassa työnantajille tuli halua olla niin kovin moderneja ja ryhtyä pätkimään, silpomaan ja muuten osa-aikaistamaan myös teollisuustyötä, sehän on tullut hyvin kalliiksi, koska ne ovat havainneet, että osaaminen tässä on hankalaa. Taisi Wärtsilä Meriteollisuuskin kaatua nimenomaan tähän ongelmaan, kun ensin panivat kaikki ammattimiehet pellolle, ja kun tulikin töitä, sitten olivat ammattimiehet pellolla ja pysyivät siellä.

Palvelujen suhteen tilanne on aivan toinen sen takia, että palvelussa asiakkaalla on jonkinlaisia mielipiteitä siitä, mihin aikaan vuorokaudesta ja missä hän haluaa sitä palvelua saada. Sen takia ei voida työnantajan ja työntekijän kesken päättää, että tässä kioskissa nyt tehdään töitä kahdeksasta neljään siitä riippumatta, milloin asiakkaat kulkevat. Sen takia palvelujen suhteen sekä työn ajoittuminen että myös optimaalinen työajan pituus sattuu vaihtelevaan ihan miten tahansa.

Aikaisemmin tämä ei ole ollut meillä mikään ongelma, koska yhteiskunta on pystynyt hyvin toimimaan ilman palveluammattia. Ihmiset olivat tottuneet palvelemaan itse itseään ja teollisuus työllistänyt kuinka paljon tahansa, joten saatoimme kopioida tämän teollisuudesta tulevan työmuodon, työläinsäädännön suoraan palveluihin havaitsematta, että sillä tavalla tuhottiin suuri määrä työpaikkoja. Mutta maassa, jossa oli työvoimapula, haittasiko tuo nyt niin kauheasti, jos työpaikkoja tuhottiin? Tällä hetkellä tilanne on vähän toinen ja sen takia palvelujen osalta tarvittaisiin toisenlaista työläinsäädäntöä kuin teollisuuden osalta.

Sitten on kolmas työn muoto, jossa kotitalous työllistää, juuri nämä ed. Aittoniemen remontit sun muut sellaiset, joissa ensinnäkin työsuhteelta on aika vaikea vaatia pituutta, koska ei ed. Aittoniemikään niitä kattoja varmaan aina löydä korjattavaksi, ja kyseessä on työ, jossa on erittäin suuri houkutin pimeään työntekoon. Jos tätä työsuhdetta vielä rasitetaan kaiken maailman tempuilla, se houkutus sen kuin vain kasvaa. Tähänhän on olemassa toinenkin vaihtoehto, ja se on se, että ed. Aittoniemi joltakin yritysmaailmasta puulaakilta tilaa tämän remonttityön. Jos pimeätä työtä ei olisi niin paljon, näitä yritys-

muotoisia puulaakeja syntyisi sen takia, että ainakin minusta, joka olen täysin tumpelo näissä asioissa, tuntuu paljon turvallisemmalta, että voin tilata sen työn joltakin firmalta, jolloin siihen tulee erilaisia korvausseikkoja ja muita eikä minun tarvitse muuta kuin maksaa lasku sen sijaan, että pitäisi asioida 20:ssä valtion virastossa kertomassa, että markka maksetaan tuonne ja kolme markkaa tänne jne.

Sitten on kysymys, jonka haluaisin erityisesti vasemmistopuolueitten edustajille esittää. Kun meillä on aikamoisia vaikeuksia työmarkkinoilla nyt saada työpaikkoja niille, jotka eivät ole nopeimpia ja älykkäimpiä ja kauneimpia ja riuksimpia ja muuta vaan joilla saattaa olla esimerkiksi jokin pitkäaikainen sairaus tai muuta sellaista, niin jos nyt kovasti kehitetään sellaista lainsäädäntöä, jossa esimerkiksi sairastaminen tapahtuu työnantajan kustannuksella sen sijaan, että se tapahtuisi yhteiskunnan kustannuksella, se saattaa aiheuttaa syrjintää työmarkkinoilla sillä tavalla, että ei mielellään oteta henkilöä töihin, jos sairastamisen riski on suuri.

Aikoinaan 40-luvulla lapsilisät, jos muistan oikein, tulivat sillä tavalla, että työnantajan piti maksaa korkeampaa palkkaa sille, jolla oli lapsia, ja pienempää palkkaa sille, jolla ei ollut. Tästä siirryttiin varsin nopeasti siihen, että lapsilisät maksetaankin valtiolle ja työnantajat maksavat lapsilisämaksua kaikista työntekijöistä, myös niistä, jolla ei ole lapsia, valtiolle, jotta ei käy sillä tavalla, että niitä, joilla on paljon lapsia, ei ota kukaan töihin.

Nyt, jos kovasti ajatellaan, että työnantajan pitää maksaa siitä, että henkilö sairastuu, on aika suuri houkutus perehtyä henkilön sairaushistoriaan aikaisemmin ja miettiä, että ainoastaan niitä, jotka varmasti eivät sairastu ja jotka varmasti eivät saa lapsia, kannattaa ottaa töihin. Tämä on tullut erityisen merkittäväksi nyt, kun sairausvakuutuksen ehtoja heikennettiin, jolloin henkilö, jolla ei ole työhistoriaa, ei saa sairausvakuutusta yhteiskunnalta, jolloin sairausajan palkan maksaa työnantaja sataprosenttisesti itse. Sen sijaan henkilön, jolla on työhistoria, osalta sairausajan palkan sentään sairausvakuutus maksaa osittain. Nyt, jos työnantaja on kovin paljon sairauspäivistä vastuussa, hän ensinnäkin ottaa vain sellaisia, joilla on tarpeeksi pitkä työhistoria ja siis myös yhteiskunnan maksama sairausvakuutus, ja myös henkilön, joka vähän pienemmällä todennäköisyydellä sairastaa. Tupakoitsijat alkoot esimerkiksi silloin vaivautuko työnhakuun ollenkaan.

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Ed. Soinvaaralle haluan heti todeta, että työnantajat tänä päivänä niin kuin aikaisemminkin ovat olleet hyvin tarkkoja siitä, missä terveydentilassa olevia työntekijöitä he ovat töihin ottaneet. Eri-tyisen tarkkoja he ovat olleet juuri silloin, kun on ollut lyhytaikaisesta työsuhteesta kysymys, eli se ei ole mikään uusi asia eikä peruste sille, että nyt lyhytaikaisia työsuhteita tekevien työntekijöitten sairausajan palkkaa ei olla maksamassa vaan että nykyinen villi tilanne jatkuu.

Hallituksen ja eduskunnan toimesta on kaikella tavalla pyritty edistämään lyhytaikaisten työsuhteiden vastaanottamista, ja mielestäni on täysin käsittämätöntä se, että kun ihmiset tekevät näitä lyhytaikaisia työsuhteita, viikon, kahden tai kolmen viikon työsuhteita, heille ei sitten kerry sosiaaliturva sillä tavalla kuin pitkäaikaisista pysyvistä työsuhteista kertyy, yli kuukauden mittaisista työsuhteista. Tämä on esimerkiksi liikealalla hyvin yleistä, että on kiire- ja ruuhka-apulaisia, tilapäisiä sairauslomantekijöitä jne. ja heidän työsuhteensa jäävät väkisin hyvin lyhyiksi. Samoin myös eräillä muilla palvelualoilla tapahtuu tällä tavalla. Näin ollen he saatavat olla vuodessa jopa 9—10 kuukauttakin työssä mutta heille ei tule sosiaaliturvaa eikä heille synny oikeutta sairausajan palkkaan.

Mielestäni tämä on täysin kohtuutonta. Eduskunnan tulee tällainen vääryys mitä pikimmin korjata, koska epätöyppilliset työsuhteet yhä entistään yleistyvät.

Ed. S o i n i n v a a r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En todellakaan halunnut sanoa, ettei epätöyppillisistä työsuhteista pitäisi kertyä sosiaaliturvaa. Minusta näin erityisesti pitäisi tapahtua ja on selvä virhe lainsäädännössä, että tavallaan on kannustin solmia lyhyitä työsuhteita sen takia, että se tulee työnantajalle halvemmaksi.

Ajattelin kuitenkin kysyä ed. Kuopalta, eikö hänen oikeastaan kannattaisi esittää, että lyhyistä työsuhteista niin kuin pitkistäkin maksetaan täysi sairausajan palkka mutta se maksettaisiin kaikki sairausvakuutuksen eikä työnantajan kautta, koska aivan oikein työnantajat valikoivat vain terveitä ihmisiä töihin ja joskus vähemmänkin terveen pitäisi töihin päästä.

Ed. A n t v u o r i : Arvoisa puhemies! Pyysin oikeastaan vastauspuheenvuoron ministeri Jaakonsaaren puheenvuoron johdosta. Olen ihan samaa mieltä hänen kanssaan siitä, että tällainen

vanhakantainen työntekijän ja työnantajan vastakkain asettaminen on ihan turhaa. Enemmänkin olisi luotava yhteistyömalleja, joissa todellinen työnantaja ovat ehkä asiakkaat ja markkinakysyntä. Yritys onkin mielestäni nähtävä markkinoilta saatavien työtilaisuuksien organisoijaksi.

Ministeri Jaakonsaaren kanssa olen myös siinä samaa mieltä, että kun työtehtävien luonne nyt on selvästi muuttunut ja muuttumassa siten, että pitkät vakiintuneet työurat muuttuvat vaihtelevimmiksi jaksoiksi, näissä oloissa on myös sosiaaliturvaa kehitettävä siten, että se rakentuu yksilön vakiintuneeksi katsottavan elämäntilanteen mukaisesti. Käytännössähän tämä merkitsee sitä, että ainakin työttömyysturvan ja työttömyyseläkkeen tasoa määriteltäessä tulee ottaa huomioon nykyistä pidempi työjakso.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Kun kuuntelee keskustelua, joutuu kysymään itseltään, puhutaanko siitä, oliko muna ennen kanaa vai kana ennen muna, oliko työ ennen kilpailukykyä vai oliko ensin kilpailukyky ja sitten työ. Vaikka lähdetään yhden miehen työllistämisestä, suutarista, joka työllistää itsensä, hän ei voi ryhtyä tähän puuhaan, jollei hänellä ole kilpailukykyä, jollei hänellä ole niin paljon taitoa ja kykyä, että hän saa palkkansa, että hänelle löytyy työtä.

Samalla tavalla koko yritystoiminta, koko työllistämistoiminta toimii. Jollei ole kilpailukykyä, ei voi syntyä työpaikkoja. Ei voi olla työtä pelkästään sen takia, että on olemassa työtä, että on työpaikkoja, vaan jostain sen tuoton täytyy tulla. Ei kai kenelläkään meillä muilla kuin Suomen Pankilla ole sitä mankeliä, millä tehdään rahaa, vaan ensin täytyy olla edellytykset kilpailukykyyn. Jollei tätä saada aikaan, on ihan turha puhua siitä, mitä sen jälkeen tehdään ja millä ylläpidetään sosiaalista hyvää ja turvaa ja kaikkea sitä, mitä täällä nyt peräänkuulutetaan. (Min. Jaakonsaari: Kaikki me ymmärrämme!)—Hyvä! Sitten, työministeri Jaakonsaari, minä voinkin lopettaa. Minä toivon, että kaikille muillekin tämä asia olisi aivan yhtä selvä.

Ed. T. Pohjola: Arvoisa puhemies! Me suomalaiset kuluttajat olemme itse osaltamme aiheuttaneet sen, että lyhytaikaiset ja epätyypilliset työsuhteet ovat lisääntyneet ja palvelutyöpaikat ovat vähentyneet tyytymällä itsepalveluun. Me puhumme ja korostamme suomalaisuutta, kampanjoimme ”Suosi suomalaista”, mikä on tietenkin hyvä asia, mutta olisiko nyt hyvä aika

kampanjoida teemalla ”Suomalainen, vaadi hyvää palvelua”. Lyhyissä työsuhteissa olevat ihmiset ovat turvattomia eivätkä sitoudu samalla tavalla työhön kuin vakituksessa työsuhteessa olevat, joilla on turvallisuutta, sitoutumista ja hyvää ammattitaitoa.

Ed. K o m i: Arvoisa rouva puhemies! Tästä lienemme yksimielisiä, että jokainen tiedämme, että tämän hetken työelämä kaipaa työläinsäädännön uudistuksia, joilla turvataan myös lyhyissä työsuhteissa olevien työntekijöiden työ- ja sosiaaliturva. Samalla on todettava, että se ei saa johtaa vain entisten etujen puolustamiseen vaan on kyettävä luomaan uusia joustavampia malleja, jotka sekä turvaavat työntekijän aseman että pyrkivät luomaan uusia työpaikkoja ja säilyttämään yritysten kilpailukykyyn yhä kansainvälistyvämmässä yritysmaailmassa. Siksi valiokunta näki, että näiden työläinsäädännön lakiesitysten on tultava yhdessä muiden epätyypillisten työsuhteiden turvaa parantavien uudistusten kanssa, ettei niitä tule yksittäin, jolloin ne hyvin herkästi menevät vastakkainasetteluksi eikä tosiasiallisesti päästä eteenpäin uudistuksissa.

Itse pidän hyvin merkittävänä valiokunnan loppulausumaa, että lainsäädännön on muodostettava työntekijöiden asemaa parantava kokonaisuus, mutta se ei saa aiheuttaa työnantajille kohtuuttomia kustannuksia ja ennen kaikkea byrokratiaa. Jos tämä kyetään toteuttamaan, uskon, että löydämme tässä hyvin selkeän ratkaisun, joka voidaan yksimielisesti viedä eteenpäin.

Ed. Kuisma: Arvoisa puhemies! Epätyypillisistä työsuhteista voisi puhua paljon ja varmaan pitäisi puhua. Ne eivät ole mikään tilapäinen ilmiö, vaan niin kuin tiedetään joka päivä ne lisääntyvät ja vastaavasti ns. normaali työsuhteet vähenevät eli niitä korvataan epätyypillisillä työsuhteilla. Osassahan on kysymys hyvin pitkälle siitä, että kun perinteinen palkkatyö on menettänyt kilpailukykinsä monista syistä, verotussyistä ja kalleutensa vuoksi, haetaan sitä halvempaa työn organisointimuotoa näistä epätyypillisistä työsuhteista. Se tuo työntekijöille uusia ongelmia, koska meidän yhteiskuntamme järjestelmät, työläinsäädäntö, työehtosopimusjärjestelmä ja sosiaalilainsäädäntö, on rakennettu ns. normaaliin työsuhteiden varaan. Tässä yritetään tehdä pientä hienosäätöä lainsäädäntöön. Ei se varmasti haittaa tätä ongelmaa, mutta ei missään määrin ratkaisekaan.

Näihin epätyypillisiin työsuhteisiinhan liittyy

se erinomainen ylimääräinen ongelma, että yleensä niissä ei noudateta mitään lainsäädäntöä, vaikka sitä on, eli työntekijät eivät näissä tilapäisissä työsuhteissa vetoa siihen lainsäädäntöön. Itselläni on kokemuksia tästä. Tämän päivää selvittelin lakimiehenä niitä juttuja ja totesin, että ne parikymmentä juttua, joissa oli lakia rikottu, olivat sellaisia, joissa työsuhde oli päättynyt, ja sen jälkeen lähdettiin hakemaan sitä turvaa. Jos on esimerkiksi lyhyt työsuhde, määräaikainen, ja oikeuksia on jostain syystä rikottu, onko syy ollut, on edelleen tai onko se ilman syytä tehty, siihen ei monta kertaa jälkikäteen ole mitään mieltä hakea oikeutta, koska oikeutta ei kuitenkaan tosiasiaa saa.

Kyllä tämä koko ongelmakenttä, joka on suuri ongelma tietysti työntekijöiden kannalta, ennen kaikkea liittyy suurimpaan ongelmaamme eli siihen, että työnteko ei kannata ja työn organisoitumuotona perinteinen palkkatyö ei ole riittävän kilpailukykyinen. Sitä pitäisi lähestyä paljon syvemmin kuin mistä tässä lakiesityksessä on kysymys.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen esitys laiksi Ahvenanmaan maakuntaa koskevista poikkeuksista arvonnävero- ja valmisteverolainsäädäntöön sekä siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 184/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 45/1996 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 45.

Keskustelu:

Ed. U o t i l a : Arvoisa rouva puhemies! Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn liittymissopimuksen liitteenä on Ahvenanmaa-pöytäkirja, jonka mukaan Ahvenanmaa sai Suomen EU:hun liittymisen yhteydessä erityisaseman. Nyt on siirtymävaihe päättymässä ja nyt on hallitus tehnyt esityksen, jolla muutetaan lakeja koskien Ahvenanmaata. Käytännössä tässä on kysymyksessä varsin suuri muutos, merkitsevähän nämä esitykset sitä, että Ahvenanmaan ja Man-

ner-Suomen välille tulee veroraja ja tulliraja. Väli vaihetta, joka on nyt vallinnut, on jopa tulkittu, että onko se ollut eräänlaista laittomuuden aikaa tai ei. Joka tapauksessa niin kuin mietinnössäkkin todetaan Ahvenanmaan välillistä verotusta koskeva lainsäädäntö ei ole tällä hetkellä yhteisö-lainsäädännön edellyttämässä tilassa. Sen vuoksi nämä lakiesitykset ovat välttämättömiä.

Kun valtiovarainvaliokunnan verojaosto sai asian pöydälleen, heti tiesimme, että olemme tekemisissä varsin mittavan asian kanssa, asian, joka on hyvin paljon tunnelatausta sisällään pitävä ja varsinkin ahvenanmaalaisille, erilaisille Ahvenanmaan tahoille hyvin merkittävä. Ja valiokunnan verojaoston käsittelyssä hyvin nopeasti asiantuntijakuulemisen yhteydessä huomasimme, että esityksiin liittyy ongelmia, jotka vaativat korjauksia. Näitä korjauksia nyt jaosto ja sitten valtiovarainvaliokunta yksimielisesti ovat myös esittämässä.

Myös valmistelun osalta kuulumme kritiikkiä siitä, että Ahvenanmaan maakuntahallinto on varsin myöhäisessä vaiheessa päässyt mukaan valmisteluun. Tämä tietysti herättää vähän epäilyksiä, miksi näin, kun näin merkittävästä asiasta Ahvenanmaan kannalta on kuitenkin kysymys. Vasta varsin loppuvaiheessa, viimeisten viikkojen aikana ahvenanmaalaiset pääsivät itse asiallisesti osallistumaan hallituksen valmisteluun. Vuosi käytännössä meni ilman heidän panostaan.

Verojaosto tarttui tähän asiaan siinä mielessä vakavasti, että ei järjestääkseen itselleen hauskuutta ja matkapäiviä, vaan asiallisesti matkusti Ahvenanmaalle jaostona ja kuuli siellä hyvin laajasti ahvenanmaalaisia tahoja, kaikkia 16:tä kuntaa heidän keskenään sopimallansa tavalla, ammattiliittoja, yrityselämää, elinkeinoelämää ja luonnollisesti Ahvenanmaan hallintoa sekä poliittisia puolueita. Uskon, että vaikka tämä jaoston Ahvenanmaalle suuntautunut matka oli virallisesti seminaari, se kuitenkin antoi ahvenanmaalaisille kuvan, että valtiovarainvaliokunta ja sen verojaosto ottavat tämän asian tosissaan ja että ne haluavat aidosti kuunnella niitä tuntoja ja niitä mielipiteitä, joita tähän asiaan liittyy.

Tax free-myynti ja lauttaliikenne ovat keskeisiä tekijöitä Ahvenanmaan elinkeinoelämässä ja taloudessa. Yksi seikka, mitä valiokunnassa päätettiin yksimielisesti muuttaa, koskee lauttaliikenteen verovapaan myynnin osuuden koskista myös muita tuotteita kuin alkoholia, tupakkaa ja parfyymejä, eli ns. erilaista sortimenttia, joka ei tähän kategoriaan kuulu. Makeiset on

neljäs näistä, jotka ovat verottomia, mutta tähän haluttiin lisätä myös se sortimentti, jota näillä laivoilla myydään, sanotaan nyt vaikkapa, kravatteja tai kelloja tai muuta tällaista tavaraa, jolla on kuitenkin kasvava merkitys tax-free-myyntissä.

Toinen ongelma, joka muutettiin, joka mietinnöstä käy ilmi, on verojen maksuaikataulu. Se oli erittäin suuri huoli ahvenanmaalaisille ja neuvottelujen kautta myös saatiin sitten VVM:n suostumus siihen, että maksuaikataulua lykättiin ja sillä tavalla saatiin kuukausi aikaa tähän.

Valiokunta on kantanut huolta kaikista niistä muodollisuuksista, joita vero- ja tulliraja tulee aiheuttamaan, rakennetaanhan tuulin muassa kaksi tulliasemaa tälle Ahvenanmaan ja Suomen väliselle rajalle. Valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että kaikki se välttämätön byrokraatia ja toiminta, mitä tämän rajan vuoksi tarvitaan, on tehtävä mahdollisimman matalaksi niin, että käytännössä ihmisten ja tavaroiden liikkuminen sujuisi samalla tavalla kuin se tälläkin hetkellä sujuu.

Tietysti seuranta on välttämätöntä, minkälaisia vaikutuksia näillä lakimuutoksilla on Ahvenanmaan elämään, sen kokonaisuuteen, mihin viitataan erikseen, koska ulkosaaret Ahvenanmaan pääsaareen verrattuna joutuvat vähän eri tyyppiseen asemaan. Tähän tax-free-myyntiinkin liittyy se yksityiskohta, että tax-free-myynti Ahvenanmaan ja Suomen välillä on sallittu vain laivoissa ja lentokoneissa, jotka ovat kansainvälisessä liikenteessä, siis ei niissä laivoissa eikä lautoissa, jotka kulkevat Manner-Suomen ja Ahvenanmaan välillä, vaan ainoastaan niissä laivoissa, jotka ovat osa kansainvälistä reittiä ja jatkavat siitä sitten johonkin kolmanteen maahan. Tästä kannetaan aiheellisesti huolta niillä alueilla, jolloin on muutakin lauttaliikennettä. Vetääkö tämä turistivirrat, vetääkö tämä rahavirrat sitten näiltä reiteiltä pois?

Myös aikataulu nähtiin ongelmaksi ja sen vuoksi valtiovarainvaliokunta esittää tämän voimaantumalon lykkäämistä ja se on perusteltua pelkästään sen takia, että kaikki se informaatio, kaikki ne tarvittavat muutokset, joita elinkeinoelämä ja mitä viranomaiset tarvitsevat, että tämä tieto on sitten olemassa ja että asiat sujuvat alusta lähtien kunnolla, kun lait sitten tulevat voimaan.

Tämä on ollut näiden kaikkien yksittäisten verolakien rinnalla vähän erilainen asia, jota verojaosto on nyt pohdiskellut hyvin pitkän aikaa. Täytyy sanoa, että paneutuminen näiden kiireiden keskellä on mielestäni ollut kuitenkin perus-

teellista ja kaikki ne paineet, huolet ja taustat huomioon ottaen, mitä tähän asiaan liittyy, uskallan kuitenkin sanoa, että valtiovarainvaliokunta on tässä löytänyt ratkaisuja, jotka tekevät tämän asian varmasti myös ahvenanmaalaisille mahdolliseksi hyväksyä. Tästä jatketaan sitten eteenpäin siitä huolimatta, että tällainen raja nyt Ahvenanmaan ja Manner-Suomen välille syntyy.

Ed. J a n s s o n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Uotila piti varsin asiantuntevan puheenvuoron. Sekä verojaosto että koko valtiovarainvaliokunta ovat tehneet minusta tehokasta, rakentavaa työtä ottaen vielä huomioon, että tämä on kolmas kerta, jolloin Ahvenanmaan pöytäkirjan toteutuminen työllistää eduskuntaa. Kuten edellinen puhuja, ed. Uotila kertoi, on eletty väliaikaa ja nyt on se aika tullut, jolloin yritetään järjestää asiat niin, että ne täyttävät sekä EU:n vaatimukset että myös mahdolliset kantelut, jotka voitaisiin kohdistaa tätä järjestelyä vastaan. Asia ei millään tavalla ole ollut yksinkertainen eikä ilmeisesti tule olemaan jatkossakaan.

Valiokuntakäsittelyssä lakiesityksiä on parannettu merkittävästi. Sekin osoittaa, että nyt meillä käsittelyssä on aika ainutlaatuista tekstiä ja lainsäädäntöä, joka muualla Suomessa ei ole voimassa eikä sovelletakaan. (Ed. Aittoniemen välihuuto) — Näin on. Jaosto ja valiokunta ovat kajoanneet sekä pykäliin että perusteluihin, ja mietintöön on liitetty merkittävät kannanotot. Merkittävin, kuten jo kuulumme, on se, jossa valiokunta huomauttaa ja melkein vaatii, että verorajajärjestelyt toteutetaan mahdollisimman joustavasti. Onhan Ahvenanmaan pöytäkirja laadittu siinä tarkoituksessa, että elinvoimainen talous voi jatkua saarilla ja tämän pöytäkirjan järkevä soveltaminen on hyödyksi myös kokomaan kuljetustaloudelle, kuten silloinen eduskunnan ulkoasiainvaliokunta lausui Suomen liityessä EU:hun.

Mitä yksityiskohtiin tulee, jaosto ja valiokunta ovat yhtä lukuun ottamatta osuneet oikeaan. On mahdollista, että mietinnössä piileskelee vielä pieni epäkohta, jota ainakin on tarkoitus korjata toisessa käsittelyssä. Mainitsen sen nyt vain, en mene tietenkään yksityiskohtiin. Se on kolmannen lakiehdotuksen, jolla on niin kaunis nimi kuin Laki Ahvenanmaan maakuntaa koskevista poikkeuksista arvonnäisävero- ja valmisteverolainsäädäntöön, 12 §:n 3 momentti. Siinä on ilmeisesti pieni epätasällisyys, ja se korjataan huomenna yksimielisesti, niin otaksun, arvoisat edustajakollegat.

Kun järjestyksen ystävät ihan aiheellisesti kysyvät, onko näin monimutkainen rajaverojärjestely edellytys ainoastaan verovapaan myynnin laajentamiseen sisäiseen ilma- ja vesiliikenteeseen, niin siihen kysymykseen on vastattava kielteisesti. Jos tämän hankkeen ainoa idea olisi siinä, että ennen kuin verovapaa myynti loppuu muualla EU:ssa, siis heinäkuun alusta 1999, se saisi jatkua sisäisessä liikenteessä Suomessa siihen saakka, niin ei tällaisia monimutkaisia, hienosäätöisiä määräyksiä tarvittaisi, vaan lakiesitys pitää lakiteknisesti lukea ja mahdollisesti myös ymmärtää meidän jo voimassa olevan aika monimutkaisen arvonlisäverolainsäädäntömme valossa. Nyt yritetään sovittaa yhteen kahta eri järjestelmää, mikä ei aina ole niin helppoa ja mahdollisesti nyt on ammuttu vähän ylitsekin tässä asiassa, mutta se jää nähtäväksi.

Senkin tähden on, kuten ed. Uotila sanoi äsken, tämän lainsäädännön seuranta käytännössä äärimmäisen tärkeää. Siksi on aivan oikein, että lait astuvat voimaan vasta 1 maaliskuuta 1997. Olisi liian arveluttavaa nyt muiden kiireiden keskellä asettaa voimaan tällainen lakipaketti joulun jälkeen, tammikuun 1 päivästä, kun hallituskin on ilmoittanut, ettei kyse olekaan budjettilaista, koska sen budjettitaloudellinen merkitys on ainoastaan noin 1,3 miljoonaa markkaa. Senkin vuoksi tämä laki voi hyvinkin ja luonnollisesti astua voimaan esimerkiksi 1.3. Silloin jää tarpeeksi aikaa laatia juuri sellaisia käytännön järjestelyitä, joita valiokunta ja verojaosto ovat peräänkuuluttaneet, eli juuri joustoja ja seurantaa. Ne ryhmät, jotka valtioneuvosto jo on nimitänyt, tekevät työtä paraikaa, ja niiden tehtävänä myöskin on seurata, että kun lainsäädäntö astuu voimaan, se tapahtuu järkevästi, ja että myös sitten, kun lait ovat voimassa, tällaisen Ahvenanmaan ympärillä olevan verorajan kanssa voidaan elää.

Kun arvoisat kollegat ja muut tulevat Ahvenanmaalle ensi vuoden kevään puolella, kesällä, milloin vain, tämä veroraja ylitetään toivottavasti niin joustavasti kuin mahdollista, huomaamatta melkein yhtään mitään, ja myös niin, että jos tarvetta tai halua on, laivalta tai lentokoneesta saa ostaa sen kassin, jolla on tämä jalo sisältö.

Värderade talman! Skattedelegationen och statsutskottet har arbetat effektivt och avgett ett betänkande som innehåller kraftfulla ställningstaganden både till lagarnas innehåll och till deras

tillämpning i praktiken. Skattedelegationens besök på Åland har med rätta betraktats som en succé. Många organisationer på Åland gavs då för första gången tillfälle att över huvud taget uttala sig officiellt i detta mycket stora ärende.

Med tanke på lugnet i samhället har betydande förväntningar ställts på vad statsutskottet skulle anföra i sitt betänkande i dag. Jag vågar tro att betänkandet bidrar till större fördragsamhet i det åländska samhället, där man väl också politiskt vågar sikta in sig på om möjligt större harmoni.

Man kan fråga sig om lagstiftning av den här kalibern, av denna omfattning är en förutsättning för att tillåta skattefri försäljning i den interna trafiken mellan Åland och fastlandet eller om man siktar på något annat. Den frågan bör med tanke på samhällslugnet och friden på Åland få ett svar. Jag läser betänkandet så att svaret är nej, och mitt eget svar är också nej. Så här vidlyftiga och invecklade arrangemang skulle inte vara nödvändiga enbart om syftet var att tillåta skattefri försäljning i någon omfattning i den interna trafiken. Utan dessa invecklade och, får vi nog säga, i många fall svårtolkade arrangemang baserade på den i sig komplicerade mervärdesskattelagstiftning som vi har i vårt land och en anpassning av ett sådant här system om tillämpning av mervärdesskattelagstiftningen i en del av landet, som inte är en del av EU:s skatteunionin, har lett till dessa förslag.

Ingen kan säga att de här är de enda tänkbara lösningarna eller att det inte skulle finnas andra, men det är som tidigare talare har sagt, det här är ett försök på vägen. Det är inget dåligt försök och jag säger än en gång att efter statsutskottets kraftfulla skrivelser har läget förbättrats betydligt.

Detaljerna hörde vi redan. Jag behöver alltså inte gå in på de detaljer som innebär förbättringar i lagstiftningen, utan nämner bara att det ännu finns en mindre oklarhet, en öppen punkt i tredje lagförslagens 12 paragraf, men den öppna punkten är inte större än att den med enkla medel går att korrigera i morgon under andra behandlingen av detta lagförslag.

Så därför, fru talman, vill jag inför julen för egen del och på min valkrets vägnar tacka skattedelegationen och de som där medverkat och se fram emot att kunna medverka till att dessa lagar träder i kraft, inte från årskiftet, utan från första mars och att vi vänjer oss vid en tillämpning av dem som är så smidig och vänskaplig som möjligt.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Jansson on hyvin onnellinen mies tänä päivänä, ja mielelläni sen hänelle suon, koska hän on hieno ihminen ja hyvä kansanedustaja. Mutta se syy, miksi hän on onnellinen, ei minua kyllä tyydytä.

Tämä osoittaa selvästi sen, että tässäkin lainsäädännössä Ahvenanmaa on taas pystynyt noukkimaan rusinat pullasta niin kuin aina aikaisemminkin, toisin sanoen toteuttamaan sitä, mihin se pyrki halutessaan erivapauden Euroopan unionia koskevassa jäsenyydessä. Tätä on sen jälkeen tapahtunut ja tapahtuu jatkuvasti niin kauan, kuin emämaa antaa sen tapahtua. Mutta tähän antaa ahvenanmaalaisten tehdä itsensä kanssa ihan mitä vain. Tässä on nyt oikein tullikamarit ja kaikki Suomen ja Ahvenanmaan välillä. Tämä on aika hienoa kehitystä, kun ollaan kuitenkin samassa maassa.

Hieman epäilen ed. Uotilan puheenvuoron myötämielisyyttä, mutta todennäköisesti hän oli aivan tosissaan, ja kunnioitan tietysti sitä. Itse näen kyllä, että rajan pitäisi olla jossakin näiden erivapauksien myöntämisessä ja rusinoiden noukkimisessa.

Ed. Saarinen: Arvoisa rouva puhemies! Toteaisin tämän asian yhteydessä myös sen, että aikataulu asian hoitamisessa on äärimmäinen kireä. Tämä pitää hoitaa juuri tällä hetkellä, koska muutoin ajautumme avoimeen ja hyvin epäselvään tilanteeseen vuoden alussa.

Tässä yhteydessä on yritetty valtiovarainvaliokunnan verojaostossa ottaa erityisesti huomioon Ahvenanmaan elinkeinotoiminnan, turismin ja myös työllisyyden näkökohdat ja tarpeet. Käytännössä tulee ilman muuta ilmenemään vaikeuksia. Pelkästään jo tämä aikataulu on erittäin nopea, vaikka vähän jatkoaikaa annettiinkin. Siellä rajalla todella tarvitaan sitä joustavuutta. En painota kuitenkaan sanaa "rajalla" tämän enempää. On aiheellista mieluummin korostaa sitä, että kyseessä on veroraja, joka on pitkälti tekninen raja, vain ja ainoastaan tekninen, johon Ahvenanmaan erityisasemasta.

Hyvänä tämän asian yhteydessä pidän myös sitä seikkaa, että eduskunnassa tuntuu olevan aavistuksen verran enemmän myötätuntoa Ahvenanmaata kohtaan, kuin hallituksen esitys alkujaan piti sisällään. Kyllä tässä täytyy ottaa huomioon, että me käymme Ahvenanmaalla paljon, tässä on suuret työllisyysvaikutukset, myös suuret elinkeinotoimintaan liittyvät vaikutukset. Vaikka en koe olevani mikään Ahvenanmaafani, niin tämän asian käsittelyn yhteydessä ja

asiantuntijoita kuultuani olen tullut vakuuttuneeksi, että niin pitää toimia kuin mietintöön on kirjattu.

Ed. Ihmäki: Arvoisa puhemies! Aikamaiset verojärjestelyt verorajoiheen ja tullikamareineen on pitänyt panna pystyyn, jotta tämä Ahvenanmaan ja Manner-Suomen välinen systeemi EU-Suomessa on saatu aikaan.

Osa ahvenanmaalaisista saattaa olla tyytyväisiä ja osa varmasti on tyytymättömiä. Pykälät on kirjoitettu aika ankaraan muotoon ja toivoa sopii, että verojärjestelyt toteutetaan ja pöytäkirjaa sovelletaan joustavasti, ettei tule kovin suurta haittaa yksittäiselle matkustajalle eikä haittaa koko maan kuljetustaloudelle eikä myöskään Ahvenanmaan elinkelpoisuudelle.

Haluan tässä yhtyä siihen, että seuranta tässä asiassa on erittäin tärkeää.

Lopuksi voi kyllä kysyä, onko tämä kaikki todella ollut tarpeen tässä muodossa kuin on tehty. Povaanpa, että jo jonkin ajan kuluttua muutoksia tapahtuu.

Ed. Lax: Rouva puhemies! Minä pyysin oikeastaan tämän puheenvuoron ed. Aittoniemen mielestäni vähän ilkeämielisen tokaisun johdosta. Hän syytti Ahvenanmaata siitä, että se poimisi rusinat pullasta. Haluan vain muistuttaa nyt siitä taustasta, joka on koko tämän monimutkaisen ja kyllä aika ihmeellisen verojärjestelyn takana. Suomen ja Ruotsin väliset kuljetukset ja laivakuljetukset ovat kansallinen etu. Ahvenanmaassa välissä on keskeinen moottori näiden kuljetusten ylläpitäjänä. Oli vaikea ennustaa, mihin vievät aikanaan Euroopan unionin verojärjestelmät ja kärsivätkö nämä kuljetukset niistä. Tämä on koko tämän järjestelyn takana. Tämä on nyt yritys turvata nämä kuljetukset pitkän päällä. Nähtäväksi jää, oliko tämä onnistunut tempu vai ei. Tässä on kansallinen etu kysymyksessä.

Ed. Jansson: Arvoisa rouva puhemies! Kuuluu vähän ohjelmaan, kun puhutaan tämänlaisista asioista, että kollegaystäväni ed. Aittoniemi ottaa osaa, ja silloin usein myös syntyy tai herää tämä rusinasyndrooma. (Ed. Antvuori: Se on hänelle trauma!) Henkilökohtaisesti en syö rusinoita. Muistan sodan jälkeen, kun tuli pakeetit Amerikoista, niin silloin joskus söin, mutta hyvin harvoin, se oli meikäläiselle liian kallista.

Jos en väärin muista, rouva puhemies, niin ed. Aittoniemi edellisessä eduskunnassa oli ulkoasiainvaliokunnan jäsen. Onko näin? (Ed. Aittonie-

mi: Kyllä!) Yksimielisesti tämä valiokunta, missä kollega Aittoniemi oli jäsen, kirjoitti, että tämä Ahvenanmaa-protokolla on tärkeä ei ainoastaan Ahvenanmaalle, vaan vielä tärkeämpi, suurin piirtein näin, maan kuljetustaloudelle. Tämä ei ole mikään salaisuus. Näin neuvoteltiin menestyksellisesti liittyessämme EU:hun. Kyllä kun ahvenanmaalaiset menivät kansanäänestykseen syksyllä 1994, mentiin siinä uskossa, että tämän protokollan kautta tulisi hyötyä eikä ainoastaan haittoja, koska tähän asti on ollut aika paljon haittavaikutuksia tästä protokollan soveltamisesta. Kyllä toivoa sopii nyt, että tämä sujuisi vähän joustavammin, kuten nyt täällä monet ovat juuri kertoneet. Muuten käy toki huonosti Ahvenanmaalle.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Tohtori ed. Laxille, että tuskin meidän kuljetustointamme Ruotsiin katoaisi siitä huolimatta, vaikka Ahvenanmaa irrotettaisiin mantereesta ja hinattaisiin johonkin muualle. Ei se ole este niille kuljetuksille.

Mitä tulee ed. Janssoniin, kaikella ystävyydellä sanoisin asian, että en minä ole ollut silloin ulkoasiainvaliokunnassa jäsenenä enää varmaankaan, kun tällainen on tehty, taikka sitten minä olen ollut nukuksissa, jollei siellä vastalauseita ole. Kyllä se tällä tavalla on, ed. Jansson, mutta se siitä. Onnea ja menestystä ja se oli taas erinomainen joululahja Ahvenanmaalle.

Ed. U o t i l a : Arvoisa rouva puhemies! Siihen, mikä merkitys Ahvenanmaan kautta ja Ahvenanmaahan liittyvällä lauttaliikenteellä on, voi tehdä vertailun. Muutama päivä sitten Ruotsissa oli lehdessä uutinen, jossa kerrottiin, että Manner-Ruotsin ja Gotlannin välistä lauttaliikennettä hoitaa valtiollinen laivanvarustamo, jota Ruotsin valtio joutuu tukemaan muistaakseni 140 tai 160 miljoonaa kruunua. Tämä liikenne, joka kulkee Ahvenanmaan ja Suomen välillä ja Ahvenanmaan kautta muualle, toimii huomattavasti paremmin ja kannattavammin. Siltä osin tämä tax-free-myynti ja sen asianmukainen järjestely oli kyllä välttämätöntä tämän kuljetusyhteiden toimivuuden turvaamiseksi myös vielä muutaman vuoden eteenpäin, kunnes sitten tulee eteen päätökset tax-free-myyntin lopettamisesta kokonaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 17.45.

Täysistunto lopetetaan kello 17.37.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

